

7 568/a

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1989

29.évf.

4

**ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET
ÉS KÖNYVTÁR BUDAPEST**

**CONTENTS AND SUMMARIES IN ENGLISH
СОДЕРЖАНИЕ И РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ**

A Z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S
Medical Librarian

1989

29. évf.

4. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
Budapest

Felelős szerkesztő:

dr FEDINECZ Sándor

Szerkesztő:

dr BENDA MÁRIA

KOVÁCS Katalin

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs

Intézet és Könyvtár Hálózati és

Módszertani Osztály

Budapest, VIII., Szentkirályi u.21.

Tel.: 138-4133; -4333; -4533.

Számunk munkatársai:

Graham P. CORNISH, a British Library Document Supply Centre munkatársa, Boston Spa, Anglia; Kyllikki RUOKONEN, a Helsinki School of Economics Library igazgatója, Helsinki, Finnország; dr GYARMATHY Zsigmondné, könyvtárvezető és SZÉLES Istvánné, a Jósa András Kórház Gerlei Orvosi Szakkönyvtárának munkatársai, Nyiregyháza; dr FÖLDVÁRI Rózsa, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója, Pécs.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr Fedinecz Sándor

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár Soksorozító osztályán

Felelős vezető: Selmeczi Nándor

Pld.sz.: 300 B/5, Budapest, 1989.

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
T á j é k o z t a t ó j a

1989

29. évfolyam

4. szám

T A R T A L O M

Oldal

K ü l f ö l d i k ö n y v t á r o s o k é s t á j é k o z t a t ó k i r j á k

G.P. CORNISH: A British Library Document Supply Centre története, tevékenysége és jövője.....	265
Kyllikki RUOKONEN: CD-ROMS - Wonder and Worry?	279
Kyllikki RUOKONEN: A CD-ROM: Csoda és gond?	287

K ö n y v t á r o s o k é s t á j é k o z t a t ó k i r j á k

SZÉLES Istvánné - GYARMATHY Zsigmondné: Igényfelmérés a nyír- egyházi Gerlei Orvosi szakkönyvtárban	297
--	-----

U t i b e s z á m o l ó k

FÜLDVÁRI Rózsa: A szomszéd kertje valóban mindig zöldebb? ..	311
--	-----

M u n k a b e s z á m o l ó k

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár beszámolója az 1988-ban végzett munkáról	317
--	-----

K ö z l e m é n y e k - H i r e k	353
---	-----

THE MEDICAL LIBRARIAN
Bulletin
of the National Institute for Medical Information

=====

1989

vol. 29.

No 4

=====

CONTENTS

Information from abroad

- G.P. CORNISH: The British Library Document Supply Centre:
its history, activities and future..... 265
- Kyllikki RUOKONEN: CD-ROMS - Wonder and Worry? 279

Librarians write

- Erzsébet SZÉLES - Ibolya GYARMATHY: Investigation of user
demands in the Gerlei Medical Library,
Nyíregyháza 297

Study tours

- Rózsa FÜLDVÁRI: The 20th Congress of the Austrian Librarians
Association, Linz, 7-10 September 1988 311

Reports

- Report on the work of the National Institute for Medical Infor-
mation and Library /NIMIL/, 1988 317

- News 353

=====

K Ü L F Ö L D I k ö n y v t á r o s o k
é s t á j é k o z t a t ó k i r j á k

=====

A BRITISH LIBRARY DOCUMENT SUPPLY CENTRE
TÖRTÉNETE, TEVÉKENYSÉGE ÉS JÖVŐJE

Graham P. Cornish
British Library Document Supply Centre
Boston Spa.

A British Library

A British Library különböző funkciókat betöltő komplex szervezet. Alapvetően Londonban működik, de jelentős tevékenységet fejt ki a fővárostól mintegy 300 km-re északra fekvő yorkshire-beli Boston Spa-ban is. Londonban, a korábban British Museum Library néven ismert épületben kaptak helyet a társadalomtudományi és köz-művelődési gyűjtemények, a Science Reference and Information Service /Tudományos Tájékoztató Szolgálat/⁺ pedig a korábbi Patent Office /Szabadalmi Hivatal/ épületében találhatók. A Bibliográfiai szolgáltatások osztálya /Bibliographic Services Division/ is Londonban van. Az utóbbi belső katalógus-szolgáltatásokat nyújt és itt készül a Brit Nemzeti Bibliográfia /British National Bibliography/ is, továbbá itt működik a BLAISE online szolgáltatás. A könyvtár londoni egységei még a következők: National Sound Archive /Nemzeti hangarchivum/, Newspaper Library /Hirlaptár/, India Office Library, a kutatási és fejlesztési részleg és a központi adminisztrációs szolgálatok.

A Document Supply Centre /Dokumentumellátó központ/

A British Library Document Supply Centre hosszú, eseményekben gazdag múltra tekinthet vissza. Működését 1957-ben kezdte meg, amikor is speciális központot hoztak létre az orosz nyelvű tudo-

⁺ Természettudományos és műszaki állományai

mányos irodalomnak és fordításainak gyűjtésére. Ebből alakult a National Lending Library for Science and Technology /Nemzeti műszaki-tudományos kölcsönkönyvtár, NLLST/ Boston Spa-ban, 1961-ben. 1973-ban az NLLST-hez csatolták a National Central Libraryt, amely még 1961-ben, Londonban kezdte meg működését mint az Egyetemi hallgatók központi könyvtára /Central Library for Students/. Így alakult ki Boston Spa-ban a British Library Lending Division /a British Library kölcsönző osztálya, BLLD/. A National Central Library kezdetben a nemzeti központi katalógusok gondozásában volt érintett, de jelentős volt társadalomtudományi könyvvállománya is. A kölcsönzés és másolatszolgáltatás közötti jelentős hangsúlyeltolódás, valamint az "iparszerű" dokumentumellátás növekedése nyomán született meg a döntés arról, hogy a Kölcsönző osztályt Dokumentumellátó központtá kereszteljük át, így az intézmény neve 1985-től British Library Document Supply Centre /BLDSC/.

Az elhelyezés

A BLDSC vidéken, Boston Spa községtől mintegy egy kilométerre található. Boston Spa nagyjából egyforma távolságra, 17-17 km-re fekszik Leeds-től és York-tól. A hely kiválasztását több megfontolás is indokolta: a gazdászágosság /minthogy már a kormány tulajdonra volt hadianyaggyáráként/, a jó postal összeköttetés /azonos távolságra fekszik Londontól és Edinburgh-tól/, lehetőség a terjeszkedésre /a Központhoz tartozó terület 24 hektár/.

A gyűjtemény

A BLDSC állományai minden tudományterületet felölelnek, kezdve a természettudományoktól, a mérnöki tudományokon át az orvostudományig, az élettudományoktól a művészeteken, történelmen, filozófián és valláson át a zenéig. A gyűjtemény 2,5 millió monográfiát és 197 ezer folyóiratcímét ölel fel, az utóbbiakból 52.000 kurrens. A technical report /kutatási és fejlesztési jelentések/ típusu dokumentumok száma 5,5 millió. Ezenkívül itt található közel 500.000 disszertáció, amelyek többsége az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok területéről való, továbbá 500.000 fordítás. A Központ megpróbál beszerezni minden olyan folyóiratot, amelyre kérés érkezhetsz, függetlenül a folyóirat nyelvétől, témájától és a kiadó országtól. Az összes európai nyelv folyóiratai bőségben

megtalálhatók itt. Jelentős gyűjtemények vannak japán, koreai és - növekvő számban - kínai periodikus kiadványokból is. A kurrensen előfizetett periodikai állomány 45 %-a brit és amerikai; 7 %-a német folyóirat. Franciaország 4, Hollandia 3,5 és a skandináv országok közel 3 %-kal képviseltetik magukat. További jelentős kiadó országok Ausztrália, Kanada, Japán és a Szovjetunió. A Központ igyekszik minden megfelelő színvonalu angol nyelven kiadott monográfiát beszerezni, függetlenül attól, hol adták ki. Tankönyveket nem vásárolunk, ahogyan regényeket, gyermekirodalmat és népszerű irodalmat /pl. "ezermester" könyveket, hobbi-kiadványokat/ sem. Nem-angol nyelvű könyveket abban az esetben vásárolunk, ha azokból az Egyesült Királyság területén nincs kölcsönözhető példány. Még ilyen esetben is hatékonyabb lehet az adott könyv kölcsönzése a kiadó országból. A technical reportokat és a konferencia-anyagokat minden nyelven vásároljuk. A gyarapításban és állományépítésben nincs preferált területünk. A folyóiratokat betűrendben tároljuk, az újabb monográfiákat szintén. A régebbi monográfiák meghatározott jelzőszámot kaptak és ezeket csak a szerzői katalógus alapján lehet megtalálni. Ilyen módon nehéz a speciális témákkal foglalkozó gyűjteményekről képet alkotni, de a Medical Information Service /Orvostudományi információs szolgálat/ becslése szerint az 52.000 kurrens folyóiratból közel 20.000 a széles értelemben vett orvostudomány, a pszichológia, az ápolástan, a fogászat és más hasonló tudományágak területét öleli fel.

A tárolás

A BLDSC anyagának zöme hagyományos papirformában található meg, több mint 150 km raktári állványt foglalva el. A technical reportokat mikroformában tároljuk, ha azok eredetileg úgy kerültek az állományba, de sok esetben a régebbi irodalomról is mikromásolatot szereztünk be, ha az eredeti nem volt meg. Több vizsgálatot végeztünk annak érdekében, hogy meghatározzuk az állomány mikrokópiára való átmásolásának gazdaságosságát, de úgy találtuk, hogy ez a munka pénzügyi szempontból ésszerűtlen lenne. Ezenkívül komoly problémák jelentkeznének a dokumentumok visszakeresésével, a felhasználóknak való szolgáltatásával és a copyright-tal is. Mindazonáltal a Központ tevékenyen részt vesz az ADONIS programban. A program beindítását az tette szükségessé, hogy a nagyobb tudo-

mányos kiadókat nyugtalanította a dokumentációs központokban folyó széles körű másolatszolgáltatási tevékenység. Ugy látszott, hogy a brit törvény, amely megengedte a cikkek egy-egy másolatának igénybevételét kutatómunkára vagy magáncélra, jelentős bevételektől fosztotta meg a kiadókat, így szükségessé vált a másolási tevékenység ellenőrzése és a bevételkiesés kompenzálása. A dokumentumellátás költségeit csökkentendő, az optikai tárolásra esett a választás. Ebből a megtakarításból kárpótolhatók a kiadók a másolásból eredő bevételcsökkenésért. A program megvalósítását a CD-ROM technika kifejlődése, valamint az európai, japán és amerikai tálmányi hivataloknak az a döntése tette lehetővé, amelynek értelmében a szabadalmak cseréje kódolt fakszimile formájában történik. A programban 218 biomedicinális folyóiratot dolgoznak fel. Minden cikket egyedi számmal látnak el, amelynek alapján az azonosítható és később visszakereshető. A cikkek megjeleníthetők képernyőn vagy kinyomtathatók nagy teljesítményű lézer-printer segítségével. Arra vonatkozóan is vannak tervek, hogy közvetlen eléréssel, a felhasználó tartózkodási helyén, egyenesen a tároló lemezzől hívhassa le a fakszimile készülékére az adott cikket.

Kölcsönző és másoló alapszolgáltatás

A BLDSC alapvető feladata, hogy más könyvtárakat olyan dokumentumokkal vagy azok másolatával lásson el, amelyeket azok nem tárolnak vagy számukra közvetlenül nem hozzáférhetők, viszont felhasználóik igénylik őket. A Központ munkamódszerei gyors, nem túlságosan drága és hatékony szolgáltatást biztosítanak. A BLDSC az Egyesült Királyság valamennyi könyvtárának nyújt kölcsönzési és másolási szolgáltatást. A könyvtár definíciója ebben az esetben igen tág: az olyan hagyományos felhasználóktól kezdve, mint egy egyetemi vagy közművelődési könyvtár, az olyan, kis szervezeteknél működő, egyszemélyes "intézményekig", mint a titkárnő, az információs munkatárs, a telefonkezelő vagy a reklámszakember, minden belefér. Az alapkritérium az, hogy egyének nem lehetnek a szolgáltatás felhasználói: mindig kell lennie olyan vállalatnak, intézménynek, amely vállalja a felelősséget a kölcsönzött dokumentumokért. A szolgáltatásra való előfizetés egy dokumentum kölcsönzésére, vagy 50 oldal másolatra jogosít fel. Ha a felhasználó nem kéri másként, folyóiratcikkek esetén inkább másolatot küldünk, hogy

csökkentsük a dokumentumoknak a polcra való visszakerülési idejét és az ezzel járó várakozást. Döntésünkben persze mindig a felhasználó érdekeit tartjuk szem előtt, különösen a természettudományos anyagok esetében: ha az adott folyóirat színes, és a rendelkezésre álló gépekkel csak fekete-fehér másolatok készíthetők, a folyóiratot kölcsönözzük, amennyiben az ábrák fontosak a felhasználó számára. Végül is minden dokumentum hozzáférhető kölcsönzés útján, ha arra igény van. A dokumentumkéréshez szükséges kuponokat Nagy-Britanniában az egyszerűség kedvéért ötvenes csomagokban árusítjuk, de külön kérésre kis felhasználók huszas csomagot is kaphatnak. A kérések teljesítésének aránya viszonylag állandó: 94 % körül van. A kölcsönzött dokumentumok 88 %-a a helyben tároltakból kerül ki, 6 %-ot pedig az ország más könyvtáraiból vagy külföldről szerzünk be. A kevés számú teljesítetlen kérés igénylőit kérésre kárpótoljuk. A BLDSC-hez 1986-1987-ben mintegy 2,400.000 kérés érkezett belföldről.

Nemzetközi kölcsönzés

A BLDSC az Egyesült Királyság nemzetközi kölcsönzési és másolatküldési központja. A külföldi könyvtárak igényüket rendszerint elsőként Boston Spa-ba küldik és ha szükséges, azok innen kerülnek máshová. A felhasználók kérésükkel közvetlenül hazájuk nemzeti könyvtárához, vagy nemzeti kölcsönző központjához fordulnak az IFLA Office for International Lending /IFLA Nemzetközi Kölcsönzési Iroda/ irányelveinek megfelelően. Az online központi katalógusok elterjedésével és az egyre jobb kommunikációval ez a helyzet változhat. Másolatot viszont bármely külföldi könyvtár kérhet. A nemzetközi kölcsönzés és a másolatszolgáltatás előrefizetés alapján történik, a belföldi gyakorlathoz hasonlóan. A Központ 1986-1987-ben több mint 700.000 kérést kapott külföldről.

A dokumentumkérés formái

Mint arról már volt szó, a Boston Spa-i szolgáltatások standard, előre fizetett formán alapulnak, hogy ezzel a minimumra csökkentsük az elszámolási procedurát és elkerüljük a késedelmes lebonyolítást. Mivel lényeges, hogy a kérés kielégítése minél rövidebb idő alatt megtörténjék, több módszert fejlesztettünk ki annak ér-

dekében, hogy a kérés és a kért dokumentum a lehető leghamarabb eljusson rendeltetési helyére. Az Egyesült Királyság területén a kéréseket postán, telexen és számítógép segítségével lehet továbbítani. A telexes szolgáltatás neve ART /Automatic Request Transmission, automatikus kérés-továbbítás/. Minden ART-kérés számítógépre kerül a BLDSC-ben. A számítógép a kérést postai standard formában adja vissza. A telexes felhasználóknak olyan instrukciók állnak rendelkezésére, amelyeknek segítségével minden üzenet megfelelően előkészíthető. A rendszer tárolja a felhasználók címét és ezeket automatikusan csatolja a kérőlapokhoz. Hasonlóan működik az ARTTEL rendszer, amely lehetővé teszi, hogy a kéréseket a szabványos telefonvonalakon továbbítsák. A rendszert bárki használhatja, akinek megfelelő számítógépe van, beleértve ebbe a mikroszámítógépet és a tárhely nélküli terminált is. Mindez lehetővé teszi, hogy a különböző adatbázisokban végzett online keresés után közvetlenül, ugyanazt a terminált használva, dokumentumkérést lehessen küldeni a BLDSC-be. Ezek a nem postai módszerek lényegesen lerövidítik a kérés benyújtása és a dokumentum kézhezkapása közötti időt. A külföldi felhasználók is élhetnek ezekkel a módszerekkel és még több időt takaríthatnak meg segítségükkel. Vannak ugyan szerződéses, szerzői jogi és importmegszorítások, ezek azonban csak igen kevés felhasználót érintenek. A Központ 1986-1987-ben a kérések 35 %-át kapta nem postai úton, ami azóta már valószínűleg 40 % fölé emelkedett.⁺ A külföldről érkezett kérések esetében ez az arány 50 %.

A dokumentumellátás módszerei

Keveset ér a gyors és hatékony információkérés, ha magukat a dokumentumokat csak lassan, nem kellő határfokkal működő szállítási rendszerben lehet csak eljuttatni a kérés helyére. Az Egyesült Királyságon belül a BLDSC sok esetben veszi igénybe a hagyományos postai szolgáltatásokat, de már több olyan forma van, amely - szerződéses alapon - teherautón való szállítást tesz lehetővé. Ezek a szállítási rendszerek az Egyesült Királyság legtöbb fontos városát érintik, speciális jellegüknél fogva olcsóbbak és gyakran megbízhatóbbak, mint a posta. Sok ipari felhasználó tagja ezeknek a rendszereknek, amelyek inter- és intraregionális szállítást biztosítanak /köztes állomásként Boston Spa-t, vagy magát a BLDSC-t

⁺ 1980-as adat /a szerk./

használva/. Ugyanakkor a Központ képes - speciális szolgáltatás-ként - a fakszimile adatátvitelre is. Erről a speciális szolgáltatásoknak szánt fejezetben lesz szó. Az erre a célra használt fakszimile /"group 3"/ megfelel a sürgős kérések teljesítésére, minősége és sebessége azonban a mindennapos használathoz nem kielégítő. A "group 4 standard"-nak jelentős előnyei vannak az előbbivel szemben, beleértve a hibajavítást, hatékonyabb adatsűrítési algoritmusokat és a jobb képminőséget. E fakszimilével végzett kísérletek, amelyek ennek a standardnak valószínűleg a világon első kereskedelmi alkalmazását jelentik, a BLDSC és az University College London között folynak.

Speciális szolgáltatások

A BLDSC hosszú idő óta tudatában van annak, hogy bizonyos információs körökben speciális információs igények jelentkeznek, de egészen néhány évvel ezelőttig pénzügyi és politikai okokból képtelen volt ezeknek az igényeknek megfelelni. Ma már azonban több speciális szolgáltatást vezettünk be, amelyeknek különösen nagy jelentősége van az ipari és kereskedelmi információs területen dolgozó szakemberek számára, mivel ezen a területen hangsúlyozottan lényeges a gyorsaság.

Sürgősségi szolgáltatás

A Központ speciális sürgősségi szolgáltatása lehetővé teszi, hogy az Egyesült Királyság területéről a felhasználók telefonon kérjenek dokumentumokat. A kéréseket azonnal teljesítjük és a felhasználót informáljuk erről, általában két órán belül. A cikkmásolatokat még a kérés napján postázzuk és a felhasználónak másnap meg kell kapnia azokat. Ha a dokumentum nem fellelhető, akkor is informáljuk a felhasználót, hogy más megoldást választhasson. A dokumentumok futárral vagy telefaxszimilével is eljuttathatók a felhasználóhoz. A sürgősségi kérés teljesítésének díja a normális ár háromszorosa, az eredménytelené a kétszerese. A fakszimile formájában adott dokumentum ára az alapár ötszöröse. A kereskedelmi futárral küldött dokumentumcsomagok ára ezen felül az alapár négy-szerese.

Listaszolgáltatás

Ez a szolgáltatás ujitás a szokásos BLDSC gyakorlattal szemben, mivel itt a felhasználónak nem kell nyomtatványok sorát kitöltenie, sem előre fizetnie. Megkímélve a felhasználót a fáradságos papírmunkától, a beküldött gépeit vagy számítógéppel előállított irodalomjegyzékek alapján a BLDSC munkatársai visszakeresik a dokumentumokat és elkészítik a cikkmásolatokat. Az elvégzett munkáért a számlát utólag nyújtjuk be. Ez a szolgáltatás igen nagy népszerűségnek örvend a kutatóintézetek körében, mivel segítségével megta-
karítható a számukra drága munkaidő.

Egyéb tevékenységi formák

A BLDSC nagyszabású állományfejlesztési programjának eredményeként más szolgáltatásokat is tudunk nyújtani, így online bibliográfiai adatbázisokat és nyomtatott katalógusokat az állomány alapján. Szolgáltatásaink kiterjednek a konferenciaanyagokra és a szürke irodalomra is. A Központ egyik fő résztvevője az európai szürke irodalmat feldolgozó adatbázisnak, a SIGLE-nek.⁺ Orvostudományi információkeresést és információszolgáltatást végzünk az 1960-as évek elejétől az amerikai National Library of Medicine-nel való együttműködési program részeként. A Központ felelős az Index Medicusba és a Medline-ba bekerülő brit folyóiratok indexeléséért. A BLDSC-nek publikációs programja is van a dokumentumszolgáltatás és a könyvtárközi kölcsönzés területén, amely magában foglalja az "Interlending and Document Supply" /Könyvtárközi Kölcsönzés és Dokumentumszolgáltatás/ c. folyóirat kiadását. Ezenkívül gyűjt és indexel minden olyan információt, amely a brit egyetemeken, főiskolákon folyó kutatásokkal kapcsolatos. Ezeket papírfomában publikáljuk, de elérhetők online adatbázisként is. A szolgáltatás neve Current Research in Britain /Aktuális kutatások Nagy-Britanniában/.

⁺ L. Vilma ALBERANI cikkét Az orvosi könyvtáros 1988, 28, 4. számában /341-364.pp./.

Európai kapcsolatok

A BLDSC jelentős szerepet játszik az európai dokumentumellátási hálózatban. Egyetlen célja, hogy a rendelkezésre álló anyagok sokfélesége rendkívüli és a felhasználói igényekhez szabott szolgáltatások egyre növekvő skálájában jussanak a felhasználókhoz, akik bizalommal fordulhatnak hozzá dokumentum-igényükkel. A magas eredményességi ráta is jelzi, hogy az eredménytelenség, a teljesítetlen kérés viszonylag ritka. Állományának átfogó jellegéből következően legtöbbször szükségtelen, hogy a felhasználó, igényének bejelentése előtt katalógusokban buvárkodjék; szolgáltatásra specializált jellegénél fogva a felhasználók bizhatnak benne, hogy gyorsan kielégítik igényeiket, még akkor is, ha a nemzetközi kölcsönzés több időt vesz igénybe az országok közötti szállítás lassúsága miatt. A gyors szállítást célzó különleges szolgáltatások beindításával remélhetjük, hogy a hagyományos postai ut lassuságán felülkerekedhetünk. A BLDSC nemcsak Európában, de az egész világon a dokumentumszolgáltatás fókuszában áll. Tény, hogy esetében nem beszélhetünk nemzeti elfogultságról, s ez alkalmassá teszi arra, hogy a kért publikáció nyelvétől és a kiadó országtól függetlenül hatékony szolgáltatást nyújtson. Így válik lehetővé, hogy a felhasználók egyetlen központi helyre küldhessék kéréseiket, mentesülve attól, hogy egy sor nemzeti központ közül kelljen választaniuk. Ez különösen nagy előny a nem-európai dokumentumok esetén, amelyek - mint már említettük - a gyűjtemény tekintélyes részét képezik és lehetővé teszik a drága és időrabló Európán-kivüli dokumentumkérések elkerülését.

A BLDSC hatalmas állománya, mivel bárki számára elérhető Európában /és bárhol másutt/, felbecsülhetetlen értékét képezi a teljes európai dokumentumgyűjteménynek, sok esetben Európán kívüli anyagokkal gazdagítva azt. Nagyon valószínű, hogy egy-egy Nagy-Britannián kívül publikált dokumentumból az egyetlen kölcsönözhető példány a BLDSC-ben található. Gyűjteményeinek és szolgáltatásainak széles spektrumánál fogva a Központ más európai országokat mentesít attól, hogy átfogó dokumentumellátó szolgálatot létesítsenek, különösképpen azoknak a dokumentumoknak az esetében, amelyeket határaikon belül ritkábban keresnek. Ez az európai dokumentumállományhoz való anyagi hozzájárulás.

A jövő

Annak ellenére, hogy az elektronikus publikáció fejlődésével lehetségessé válik dokumentumok szövegének terminálon keresztül történő közvetlen lekérdezése, nem valószínű, hogy ez az új technika rövid időn belül kiszorítaná a papírt és a nyomtatást. Bár a hagyományos postai szolgáltatások, különösen Európa egyes részeiben, még mindig lassúak, egyes, fejlettebb technológiával rendelkező felhasználók úgy tudnak a BLDSC szolgáltatásaival élni, mint-ha csupán néhány mérföldre lennének tőle. Ahogy a fakszimile formák egyre könnyebben elérhetőek lesznek és az elektronikus megrendelés még népszerűbbé válik, egyre kisebb szerepet kap majd a földrajzi távolság. A BLDSC több programban együttműködik az Európai Közösség országaival. Az APOLLO programhoz⁺ hasonlóan nagy jelentőségű a DOCDEL program és külön figyelmet igényel a DOCMATCH, amely folyóiratcikkeknek elektronikus bibliográfiai adatbázisokba való illesztését jelenti, továbbá az olyan teljes szöveges /full-text/ adatbázisok, mint az ADONIS. A CD-ROM-nak, mint adatbázis- és teljes szöveg hordozónak az alkalmazása meg fogja követelni, hogy újra átgondoljuk a BLDSC szerepét a nyomtatott dokumentumokkal való ellátásban. Ugyanakkor, a gyorsabb szállítási módszerek kialakulása lehetővé teszi, hogy a Központ földrajzi hátrányok nélkül használhassa ki kedvező elhelyezkedését, gazdaságos és széles skálájú tevékenységét. Valószínűnek látszik, hogy további szolgáltatásokat - mint pl. bibliográfiai vagy információs szolgálat - is beindít majd, hogy egyedülálló dokumentumgyűjteményét teljes mértékben kihasználja.

Következtetések

Ma már nem olyan világban élünk, amelyet elszigetelt, egymástól országhatárokkal elválasztott részek alkotnak. Olyan kor ez, amelyben a politikai, nyelvi és gazdasági korlátok nem olyan jelentősek, mint a technológiai kapacitásbeli különbségek, a hardver és szoftver inkompatibilitása és a szabványosítás hiánya. Ma már

⁺ L.Marc WALCKIERS cikkét Az orvosi Könyvtáros 1988, 28, 2. számában /123-133. pp./.

senki sem engedheti meg magának azt a luxust, hogy minden elképzelhető dokumentumot közvetlenül elérjen. Az információ területén dolgozók számára az egyetlen lehetséges út, hogy együttműködést alakítsanak ki a dokumentumok tárolása és szükség szerinti szolgáltatása területén. Ebben igen nagy szerepet játszik BLDSC, nemcsak Nagy-Britanniában és az európai országokban, de az egész világon.

THE BRITISH LIBRARY DOCUMENT SUPPLY CENTRE:
ITS HISTORY, ACTIVITIES AND FUTURE

G. P. Cornish

The British Library Document Supply Centre /BLDSC/ has a quite long and complex history. The main work of the Centre began in 1957. The National Lending Library for Science and Technology /NLLST/ was opened at Boston Spa in 1961. In 1973 it was joined by the National Central Library at the site in Boston Spa, forming the British Library Lending Division /BLLD/. With the considerable change in emphasis between lending and photocopying and the increase in the document supply industry as a whole it was decided in 1985 to rename the Lending Division the British Library Document Supply Centre /BLDSC/.

The collection of the BLDSC covers all fields of knowledge. It contains over 2,5 million monographs and some 200.000 serial titles. The technical report collection numbers over 5.5 million documents. Besides, the BLDSC holds 500.000 theses and over 500.000 translations.

The basic function of the BLDSC is to supply other libraries with documents, or copies of documents which they do not hold. Its operational methods ensures a fast, reasonably priced and efficient service. The BLDSC offers a fast lending/photocopying service to any library within the UK. It is based on the use of a prepaid loan/photocopy form. The overall satisfaction rate for requests processed at Boston Spa is quite constant at 94 %. 88 % is made up from stock and another 6 % passed to other libraries.

BLDSC is the UK national centre for all international lending and photocopying traffic. Both international lending and photocopying are based on a prepaid system.

The Centre also offers some special services e.g. urgent action service, listing service. They have online bibliographic databases and printed bibliographies of holdings services as well, and these special services cover such materials as conference

proceedings and grey literature. The BLDSC is a major contributor to SIGLE, the European grey literature database.

The Centre is responsible for indexing British medical journals for input to Index Medicus and Medline. They have a publications programme in the fields of document supply and interlending. The BLDSC also collects and indexes information on all aspects of research being carried out in British universities, polytechnics and colleges.

The BLDSC plays a major role in the European network of document supply services. It can confidently be used by its customers to obtain the necessary documents with a success rate which makes failure one of the least important factors when considering its use. As facsimile transmission becomes more widely available and electronic requesting more popular geography will become less and less important.

The BLDSC collaborates with the European Communities in several projects e.g. APOLLO, DOCDEL, DOCMATCH. The use of CD-ROM as a medium for databases and fulltext will require the Centre to look again at its role as a supplier of printed documents. On the other hand, the development of rapid transmission systems will allow the BLDSC to exploit its cheap location and economies of scale and operation without geographical disadvantage.

In conclusion the article emphasize that the only way for those working with information is to cooperate in storing and supplying document as and when they are needed.

Kyllikki RUOKONEN

Helsinki School of Economics Library

The paper I am going to deliver will not be a scientific paper. Actually, it will be some notes about the latest and perhaps most important technical wonder, which has taken place in the area of information retrieval from the beginning of 1970's. That was the time when the online systems started, and they have flourished in many western countries since. The possibilities to use the online data banks have increased considerably in different parts of the world, but still there are many areas where no connections are possible for various reasons.

The CD-ROM which means Compact Disc-Read Only Memory, is standardized in size, 12 centimeters and can store about 550 megabytes of data, i.e. approximately 200-250.000 pages in A4 format. As an addition to the written information it is possible to store also pictures and voice like music. You can see beautiful colours, bright and clear on the screen. To read what is in the system, you need a microcomputer, IBM seems to be the most common one usable, but there are others as well, like Olivetti, Toshiba, Hewlett Packard Vectra etc. Preferably you will have a printer. Technical compatibility between various micros and readers is often indicated in the producers' announcements.

History

The history of the library CD-ROM is very short, and there are very few case studies available /1/. It became commercially available approximately three years ago. In 1986 Santarelli /2/ counted that there were 66 commercial data vendors and electronic publishers who produced about 20.000 discs. Already the following year there were more than double, 137 vendors and 205.000 discs, more than half of them by commercial producers. The first international CD-conference took place in the US in March 1986, and last year in

April in the Optica conference there were several CD-ROM vendors and products available in Amsterdam. Or let us say, there were a lot of long lists saying this and this product does exist. But if I wanted to buy it they were mostly prototypes or experiments, and the number of real products, especially in the area of economics and business, was very limited. In the London online information conference in December last year there was a special CD-ROM laboratory where 50 products were made available for experimentation, and only one of the 50 mentioned in the listing had not arrived. This shows the quick development which is taking place in the area.

Products available

The products available are quite varied, and they compare clearly with the online products. There are databases with references only, like PAIS, Public affairs information service, ERIC in the area of education, or the many bibliographies of the Wilson Company, like Cumulative book index, Library literature, Humanities index, Business periodicals index, or Social sciences index. There are others which include abstracts to the bibliographic information, like ABI, Abstracted business information, or Dissertation abstracts. There are fulltext databases, like Bookshelf, which is a very interesting combination of ten different reference works for especially writers including e.g. American heritage dictionary, Chicago manual of style, World almanac, and Barlet's familiar quotations. Oxford English dictionary is a Bowker publication, which includes twelve volumes of this dictionary originally published in 1933. There are fulltext CD-ROMs like Grolier's American academic encyclopedia which was one of the first commercial products available. There is also the Bible both in English and in German languages, and the English version consists of ten different versions of Bibles with 21 reference books. I was very surprised who ever would use this kind of publication! The salesman said simply that the priests were very interested in it for making sermons, because there is no easier way to find everything e.g. about sin than a freetext search.

The search systems seem to vary very much from one product to another. Fortunately, some major producers seem to use consistently the same, e.g. the products of Wilson Company or SilverPlatter,

all have the same search possibilities, but on the whole there seems to be very little standardization in searching.

As most of the products come from the USA, also most of the material included is American and the prices vary considerably. The cheapest ones seem to begin from 200 US dollars up to 20.000 US dollars. A special category of information is the library catalogues available in CD-ROM format. I know only two of that kind, one is from the University of Guelph in Canada, and the other one is from the Pompidou center library in Paris.

Most of the bibliographic information seems to be for the last five years; e.g. many of the Wilson indexes, the Psychological abstracts, the Sociological abstracts are like this. Some cover everything from the beginning like PAIS from 1972 when it first was published, or Dissertation abstracts which starts from 1861 and includes some 900.000 dissertations. In all cases the printed publication is still continued, probably brings more revenue than the CD-ROMs and the two products are considered complementary to each other. In some cases like Books in print the CD-ROM approach is better than the printed one, because of the many search possibilities when combining information, which is not possible in printed edition. Updating of the material happens either monthly, quarterly, every half a year, or annually depending on the product. But you always get a cumulative edition of the information. Sometimes publishers, like Wilson, produce a demonstration disc which includes 6 months of their various indexes, and which you can buy very inexpensively, approx. 100 dollars. With that you can try the various search possibilities, and if you decide to buy one of their products, the price is taken off from the final bill. Another sales promotion activity is that you can keep the CD-ROM as an experiment for 90 days, and then if you are not satisfied with it, you can return it and get your money back. This is e.g. the case with ERIC when you buy it from Dialog. Seldom there have been comparisons of various products in the literature, because most of the publications are only available by one producer. But ERIC is produced in various CD-ROM formats by Dialog, OCLC search, and Silver Platter /3/, and each product is searchable in a different way. Another database Medline is also available by two producers, SilverPlatter and Cambridge scientific abstracts.

Producers

When this new kind of industry has grown so quickly, who produces what is one of the problems. There seem to be very few, anyway reliable listings, of available materials, and the producers are different: traditional publishers, software companies, system integrators, libraries, and various service organizations. We in Finland are rather fortunate, because the two biggest bookstores in the country produce regularly listings of CD-ROMs they have found, and they also have at least one copy of each product available, so that one can try it before buying. This I guess is rather unusual. Once you have found out who sells the product you are interested in, and what the product is, you have to pay in advance in most cases before you get anything. For paying you get some kind of order form, and with the product you get a licensing agreement which you have to study very carefully, because with all that little script what they have sometimes for several pages, you have to find out whether you have to return your old CD-ROM products and when, because in some cases you can keep all the diskettes which you get. You don't have to return them, which is the case with Wilson products. In most cases, however, you have to return the old diskette while you get the new one, so you always have only one, i.e. the most update information on your diskette. You need to be especially careful when you read about what happens if you decide to stop your subscription to the CD-ROM, because in some cases at that stage you also have return the latest diskette. This means that you have nothing left to make the searches in the future. This policy hopefully will be changed, because it is not a library friendly system.

Finnish online situation

Online use for information searching in Finland has a long tradition. Right in the beginning of 70's after the Americans had started it, some of the Finnish companies used this possibility. Finland is also - according to recent study /4/ the second most expensive land in Western Europe for making online searches from abroad. The most expensive one was Greece, where the costs were 6.57 ecus. In Finland it was 5.81 and in Ireland, which was least expensive in this comparison of around 20 countries, the price was

2.25. The comparison was made for a twenty minutes search including call up, telecommunication cost and VAT.

The first Finnish online database was produced in 1976 by the Helsinki School of Economics Library /HSE/, where I work. After that we have produced a variety of online databases, which we offer for users both inside our university and to any outside user willing to pay. We have customers in several European countries outside Scandinavia, and we have seven databases covering books, periodical articles in Finnish, Scandinavian and international journals, dissertations and theses in Finland. The newest acquisition, a fulltext commercial newspaper, the biggest one in our country, is now searchable in our system. Some databases use a thesaurus, but all of them are freetext searchable, as well as with Boolean operators, keywords, authors, journal names, time and language limitations.

The School of Economics Library is a medium sized university special, research and public library, all at the same time, with some 230.000 volumes, 3.100 series, 1600 journals and 4.000 students, and the subject specialization is economics, business and related areas. By law we are also a national central library or research center for these areas, and have to serve all the information needs for the whole country in case somebody decides to use our services. The card catalogue has been online since 1980, and at the moment we do not produce any more of the main catalogue. We have free online searching for the book acquisitions, the Finnish journal articles as well as the national dissertations. The Finnish journal articles we used to produce also in printed card form, and distribute them, but last year they were also stopped. The students and teachers can use all the data bases free of charge within the school premises. We teach the students how to use our online system called HELECON on a regular basis and the participation is voluntary.

CD-ROMs in use

In Finland there were in use some 200 CD-ROM readers, of drivers as they are sometimes called, in February this year, and they expect that the sales will go up to 1.000 pieces before the end of the year. At the moment HSE has acquired twelve

different kinds of CD-ROMs which are partly used for the library's internal matters, partly for information retrieval for customers. We have Business periodicals index, Cumulative book index, Dissertation abstracts, Social sciences index, Humanities index and Library literature, which we did not subscribe earlier in printed form, PAIS, Books in print, Ulrich's periodicals index and Bibliofile, the Library of Congress card catalogue, ABI, Abstracted business information, and University of Guelph in Canada their card catalogue. We have not yet bought any of the very expensive American factual databases which would include e.g. company information, because we are not sure they would be used very much. The main interest of Finnish students in economics and business is the Finnish or Scandinavian, not so much the American companies. But we are considering the matter and at the same time hoping that the prices would go down. The first CD-ROMs arrived last fall, and we wanted to place part of them, for the students' experimental self-service use. However, there were obstacles to get the necessary readers, to have them installed, and it took some more time to get the self-service cashier for the students' equipment. The latest delay came when we found out that the electrical plugging was missing something essential and was unsafe to use. So, from the bright decision to get the thing realized in practice it has taken some half a year, and now is the time for the vacation of the students. We have, however, already started to advertise this new possibility with the result that we got some users who are independently trying the product. The use of the CD-ROMs for the students or for any library customer will be free of charge, but they have to pay for the paper and the ink, if they want to have a print-out. Users do not have any time limits in usage for the being, and we are starting with the education of the staff as well. Every week we are having a session, where one system is described, discussed and experimented. To be able to help the customers means that at least the staff should know how the things work. As we have had the online system in our own computer systems many years, the staff is familiar with using terminals, and using different search systems. Eight librarians work at the reference desk, which is very close to the CD-ROM equipment. All of them do the online searching on a regular basis, especially now as the card catalogue has been changed to an online form. CD-ROM workstation is

also located near to the printed indexes, and the reference assistance for the CD-ROM users is available all the time when the library is open. The machinery we have for the customers' service is Olivetti M 28 for the PC, Hitachi CDR-1503S for the driver, and in the near future a printer. As the CD-ROMs are quite expensive, we had to find some extra funding. Fortunately we had some surplus from previous year, so that we could buy in such a short time quite a considerable amount of these products.

Experiences

Although the experiences with the users are still quite small and restricted, we tried to find out what the present customers were thinking about the service. Usually only one database was used, although we offered four. The majority, ca 80 %, said the results were good, ca 20 % said the results were not good or mediocre. Most had not done online searches before, majority asked the advice of the information officer, but did not use the printed editions for selecting keywords. We are going to continue this survey next fall to find out how and what is the user's reaction.

There are considerable advantages in using the CD-ROMs - it seems to me. Small diskettes can include immense amounts of information, which can be used in all peace and quiet without being disturbed with the high telecommunication cost or bad telephone lines. It is simple to use, technically or organizationally and whatever kind of printed outputs are taken does not add any costs. No security copies are needed, it is safe from the seller's point of view because it is not possible to copy the original. It is stable, durable, heat resistant, cold resistant. There are no possibilities for spreading computer viruses which in US are a real threat for many systems. What better could we hope?

The disadvantages are also existing, some say they are rather slow access, but our experiences do not confirm it. They are expensive to acquire, very often there are compatibility problems, what machines go with what disk, how do they cooperate, and perhaps some unrealistic expectations are placed on this product because it looks so good. For the time being the factual diskettes, which are still very, very expensive, are perhaps those which

would be a useful addition especially to the area of economics and business, but which we still have to wait for.

In the literature there is a lot written about the next stage for the disk development, so-called WORM, which means Write Once Read Many. In practice this would mean that the customer can add text to the disk, but no change it.

On the whole the product looks really something new which is a very welcome addition to the technological development in the information retrieval area.

SOURCES

1. Silver,H.: Managing a CDROM installation = Online 1988. March, p. 61-66.
2. Santarelli,M.B.; CDROM in the information center. = Information center 1988. March, p. 18-21.
3. Reese,J. et Steffey,R.; ERIC on CDROM: a comparison of Dialog ondisc, OCLC's search CD40 and SilverPlatter = Online 1987. Sept, p. 42-54.
4. How dear is your bit? = Information market 1987. 48, p. 6-7.

A magyar fordítás megjelent a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1989 36. évf. 1.sz. 14-17. oldalain. A TM szerkesztőinek a fordítás átengedését ezúton mond köszönetet Az Orvos Könyvtáros szerkesztőségére.

A CD-ROM: CSODA ÉS GOND?⁺

Kyllikki RUOKONEN

Helsinki Közgazdasági Főiskola Könyvtára

E dolgozatban néhány észrevételt engedek meg magamnak a legújabb és valószínűleg a legfontosabb technikai csodáról, amely az információkeresés terén az 1970-es évek eleje óta megjelent. Általában véve e tájt kezdtek működni azok az online rendszerek, amelyek számos - főképp nyugati - országban azóta is virágzanak. S noha időközben az online adatbankok használatának a lehetőségei a világ számos részén jelentősen megnövekedtek, mégis sok olyan része maradt a világnak, ahonnan különböző okokból nincs mód kapcsolatot teremteni velük. E probléma áthidalására kínálkozik a CD-ROM.

A CD-ROM /Compact Disk-Read Only Memory = csak olvasható kompaktlemez/ szabványos méretű, 12 cm átmérőjű, kb. 17 g súlyú, mintegy 550 megabájtnyi adat, vagyis megközelítőleg 200-250 ezer A/4 formátumu oldal tárolására képes hordozó, amely a szöveges információkon kívül ábrákat és hangokat /például zenét/ is rögzíthet. Róla ragyogó, tiszta, igazán szép színek vihetők a képernyőre.

Olvasásához mikroszámítógépre van szükség. Erre leginkább IBM vagy azzal kompatibilis típusokat vesznek igénybe, de az Olivetti, Toshiba, Hewlett Packard gyártmányok stb. ugyancsak megfelelnek a célnak. Szükséges továbbá egy leolvasó és - lehetőleg - egy nyomtató is. A különböző mikroszámítógépek és leolvasók közötti műszaki kompatibilitás elsődleges fontosságát gyakran hangsúlyozzák a lemezek előállítói.

⁺ Információ a változó világban címen, a FID Magyar Nemzeti Bizottsága által szervezett ülészenakon 1988. június 9-én elhangzott előadás alapján.

Története

A CD-ROM könyvtári használatának története felettébb rövid. Nagyon kevés publikáció szól róla /1,2/, ami nem is csodálható, hiszen e célra mindössze három éve került kereskedelmi forgalomba. Santarelli /3/ 1986-ban 66-ra becsülte a kereskedelmi adatszolgáltatók és elektronikus kiadók számát, 20.000-re az általuk előállított lemezeket. Már a következő évben ennek több mint a kétszerezése, azaz 137-re nőtt a szolgáltatók száma és 205.000 lemez készült el. Ezeknek több mint a fele kereskedelmi szolgáltatóktól származik. Az első nemzetközi kompaktlemez-konferencia 1986. márciusában volt az Egyesült Államokban. 1987. áprilisában az amszterdami Optica konferencián pedig már néhány CD-ROM szolgáltató és CD-ROM termék is megjelent. Ennél is több volt a hosszú lista, amely ilyen meg olyan termékek létezéséről adott hírt. Ha azonban e termékeket valaki meg akarta venni, többségükről kitűnt, hogy prototípus vagy kísérleti példány. A tényleges termékek száma - különösen a gazdaság és az üzlet témaköréből - igen csak korlátozott volt. Az 1987. decemberében tartott londoni online információs konferencián már külön CD-ROM laboratórium működött, ahol 50 terméket kínáltak fel kipróbálásra, és közülük csak egyetlenegy nem érkezett meg időre. Ez mutatja, milyen gyors a fejlődés.

Elérhető termékek

Az elérhető termékek különböző típusuak, és egyértelműen hasonlítanak az online termékekre. Vannak tisztán referenz-adatbázisok, mint a Pais, a Public affairs information service, az Eric az oktatás tárgyköréből, a Wilson Company sok bibliográfiája, mint a Cumulative book index, a Library literature, a Humanities index, a Business periodicals index vagy a Social sciences index. Más adatbázisok tartalmi kivonatot is adnak a bibliográfiai információhoz, mint az ABI, az Abstracted business information vagy a Dissertation abstracts. A teljes szövegű adatbázisok közé tartozik a Bookshelf, amely nagyon érdekes kombinációja az írást-fogalmazást segítő tíz különböző segédkönyvnek. További példák e típusból: American heritage dictionary, Chicago manual of style, World almanac és Bartlett's familiar quotations. Az Oxford English dictionary a Bowker kiadványa, s mint ilyen, az eredetileg 1933-ban ki-

adott azonos című nyomtatott szótár tizenkét kötetét tartalmazza. Vannak teljes szövegű kézikönyvek, mint a Grolier's American academic encyclopaedia, amely az első kereskedelmi forgalomba került termékek egyike volt. A Biblia angolul és németül is elérhető. Angol változata tíz különböző Bibliafordítást és 21 segédkönyvet tartalmaz. Ki is használhat egy ilyen kiadványt? A forgalmazó szerint nagyon sok pap érdeklődik iránta. Prédikációra készülve ugyanis a CD-ROM-on való szabad keresésnél nincs kényelmesebb mód mindent megtalálni például a bűnről vagy a végítéletről.

A keresőrendszerek szinte termékenként különböznek egymástól. Szerencsére néhány nagyobb kiadó következetesen egyetlen rendszert használ. Például a Wilson Company vagy a SilverPlatter valamennyi terméke egyazon menüvel rendelkezik. Egészében véve azonban nagyon kevés az egységesítésre törekvő a keresésben.

Mivel a termékek többsége az USA-ból származik, a rajtuk található anyag nagy része is amerikai. Az árak meglehetősen változatosak: a 200 USD-os legolcsóbbtól 20.000 dollárig terjednek. A CD-ROM formában elérhető információ különleges - egyelőre ritka - válfaja a könyvtári katalógus. Ilyen pl. a kanadai University of Guelph könyvtáráé és a párizsi Pompidou-központé. Néhány német könyvtárban is kísérelteznek vele.

A bibliográfiai információ tulnyomó része a legutóbbi öt évre vonatkozik. Például a Wilson-indexek többségére érvényes ez a megállapítás. Néhányuk mindent tartalmaz a kezdetektől fogva, mint a PAIS 1972-től, amikor először adták ki, vagy a Dissertation abstracts, amely 1361-gyel kezdődik, és mintegy 900 ezer disszertációról tartalmaz információt.

A nyomtatott forma kiadása valamennyi említett esetben tovább folytatódik, és valószínűleg több bevételt hoz, mint a CD-ROM. A két terméket egymást kiegészítőnek tartják. Ritkán, mint a Books in print esetében, a CD-ROM kiadás használhatóbb a nyomtatottnál, mert sok keresési lehetőséget nyújt az olyan szempontok összekapcsolásával, amilyen például az év, a nyelv és az ár kombinációja, ami a nyomtatott változatban nem lehetséges.

Az anyag aktualizálása történhet havonta, negyedévenként, fél-évenként vagy évente a termék jellegétől függően. Vásárláskor azonban mindig kumulált kiadást kapunk. Néha a kiadók - mint a Wilson -

demonstrációs lemezt is készítenek, amely hathavi anyagot tartalmaz és nagyon olcsón, kb. száz dollárért lehet megvenni. Ezzel ki-próbálhatók a különböző keresési lehetőségek, ha pedig valaki valamelyik termékük megvétele mellett dönt, a demonstrációs lemez árát levonják a végleges számlából. További forgalomnövelő eszköz, hogy 90 napos próbaidőre mindenki magánál tarthatja a CD-ROM lemezt, ha pedig nincs vele megelégedve, visszaadhatja, és visszakapja a pénzét. Ez történik például az ERIC esetében a Dialognál.

Az irodalom a különböző termékeket csak nagy ritkán hasonlítja össze, mivel a CD-ROM-ra vett kiadványok többsége csak egyetlen előállítótól szerezhető be. Az ERIC azonban több különböző CD-ROM formában kapható, a Dialog, az OCLC search és a SilverPlatter kiadásában. Mindegyik termék más-más módon kereshető, és publikáltak is róluk összehasonlítást /4/. Egy másik adatbázis, a Medline négy előállítónál kapható, a SilverPlatternél, a BRS-nél, a Dialognál és a Cambridge scientific abstractsnél.

Előállítók

Amikor az információs iparnak ez az új válfaja ilyen gyorsan terebélyesedik, az egyik kérdés az, hogy ki mit állít elő. Ugy tűnik, hogy nagyon kevés akár csak kevésbé is megbízható jegyzék található a hozzáférhető kiadványokról, az előállítók pedig a legkülönbözőbbek: hagyományos kiadók, szoftverkészítő vállalatok, rendszerépítők, könyvtárak és a legkülönbözőbb szolgáltató szervezetek. Finnország e tekintetben nagyon szerencsés helyzetben van, mert az ország két legnagyobb könyvkereskedése rendszeresen jegyzéket ad ki azokról a CD-ROM kiadványokról, amelyekre rábukkant. Ráadásul a könyvkereskedésekben gyakran van legalább egy-egy példány minden elérhető termékből, s így a vásárlás előtt ki lehet őket próbálni. Ez meglehetősen szokatlan dolog. Általában ui. az a szokás, hogy a beszerezni kívánt kiadványt előre ki kell fizetni. A beszerzésre rendszerint valamilyen megrendelő űrlap szolgál, a kiadvánnyal együtt pedig egy bérleti szerződés érkezik, amelyet nagyon gondosan kell tanulmányozni. Ebből az alig néhány oldalnyi írásból kell ugyanis megtudni, hogy vissza kell-e szolgáltatni a régi CD-ROM lemezt, ha igen, mikor. Egyes esetekben minden megkapott lemezt meg lehet tartani, nem kell őket visszaadni. Ez a helyzet a Wilson-ter-

mékekkel. Legtöbbször azonban a korábbi lemezeket vissza kell küldeni, mielőtt az új megérkezik. Így a felhasználónál mindig csak egy, a legaktuálisabb információt tartalmazó lemez van.

Különösen elővigyázatosnak kell lenni a CD-ROM előfizetésének megszüntetésével kapcsolatos információk értelmezése közben. Egyes esetekben ugyanis ilyenkor a legutolsó lemezt is vissza kell szolgáltatni. Ez azt jelenti, hogy a felhasználónál semmi sem marad a későbbi keresésekre. Ez a nem könyvtárbarát politika remélhetőleg megváltozik majd.

Az online keresés helyzete Finnországban

Az online információkeresésnek Finnországban régi hagyományai vannak. Már a 70-es évek elején, amint az amerikaiak megindították, egyes finn vállalatok igénybe vették ezt a lehetőséget. Használata ma is virágzik. Finnország azonban - a luxemburgi Diane Center legutóbbi vizsgálatai /5/ szerint - Nyugat-Európa második legdrágább országa a külföldről végzett online keresés tekintetében. A legdrágább Görögország, ahol 6,57 ECU a keresések átlagos költsége. Ez a költség Finnországban 5,81 ECU, Írországban pedig - amely a legolcsóbb a mintegy husz összehasonlított ország közül - 2,25 ECU. Az összehasonlítás huszperces keresésre vonatkozott, beleértve a kapcsolat idejét, a távközlési díjat és a forgalmi adót.

Az első finn online adatbázist 1976-ban hozta létre a Helsinkii Közgazdasági Főiskola Könyvtára /Helsinki School of Economics Library, a továbbiakban HSEL/. Később jó néhány további online adatbázis is létrejött. Ezek elérhetők mind az egyetemen belüli, mind a külső /fizető/ felhasználóknak. Skandinávián kívül is több európai országban vannak előfizetőik. A HSEL birtokában jelenleg két adatbázis működik. Témaköreik: könyvek, kutatási jelentések, finn, skandináv és nemzetközi folyóiratok cikkei, finn disszertációk és tézisek. A legújabb szerzemény: a legnagyobb finn kereskedelmi újság, a KAUPPALEHTI teljes szövegét kereshetővé tevő online adatbázis. Mémely adatbázisnak tezaurusza is van, de mindegyikük kereshető szabadszövegesen, valamint Boole-operátorokkal, kulcsszavakkal, szerzők, folyóiratcímek szerint, időbeli és nyelvi korlátozásokkal.

A HSEL közepes méretű felsőoktatási, kutatóhelyi, nyilvános szakkönyvtár, mintegy 230 ezer kötetnyi könyvvvel, 3100 sorozati kiadvánnyal, 1600 folyóirattal. Négyezer hallgatót szolgál ki. Szakterülete a közgazdaságtan, az üzlet és rokon területeik. Joggal egyben a szakterület központi nemzeti könyvtárának, illetve nemzeti kutatóközpontjának feladatait is ellátja. Így köteles ki-
elégíteni az ország bármely részéből származó információs igényeket, ha valaki történetesen úgy dönt, hogy igényt tart a szolgáltatásaira. A HSEL katalógusai 1980 óta érhetők el online. Jelenleg már nem is készít katalóguskártyákat az alapkatalógus számára, annak ellenére, hogy e kártyákat az utóbbi időben számítógéppel állították elő. A finn folyóiratcikkek katalógusát a HSEL korábban ugyancsak nyomtatott kártyák formájában terjesztette, de tavaly a folyóiratcikk-kártyák készítése is megszűnt. A főiskolán belül minden felhasználó, diák és oktató egyaránt ingyen használhatja az adatbázisokat. A hallgatók - önkéntes alapon - rendszeres képzésben részesülnek a HELECON nevű online rendszer igénybevételére.

A CD-ROM használata

Finnországban 1988. februárjában mintegy 200 CD-ROM leolvasó működött, természetesen csak egy részük könyvtárban. Várható, hogy az eladások száma 1000 darab fölé emelkedik az év végére. Pillanatnyilag a HSEL birtokában 13 különböző CD-ROM kiadvány van, ezek egy része a könyvtár belső használatára, más részük a felhasználók által és a felhasználók részére végzett információkeresésre szolgál. Konkrétan az alábbi termékekről van szó: Business periodicals index, Cumulative book index, Dissertation abstracts, Social sciences index, Humanities index és Library literature, amelyekre a HSEL korábban - nyomtatott formában - nem fizetett elő. Ezenkívül: PAIS, Books in print, Ulrich's periodicals index, Bibliofile, a Library of Congress katalógusa, Abstracted business information, International bibliography of the social sciences és az University of Guelph in Canada katalógusa.

A drága amerikai faktografikus adatbázisok, például a cég-információs adatbázisok közül a HSEL eddig egyet sem vett meg, mivel nincs meggyőződése arról, hogy nagyon sokan használnák őket. A finn diákok fő érdeklődési területe a közgazdaságtan és üzlet

területén nem annyira az amerikai cégekre irányul, mint inkább a finn vagy a skandináv vállalatokra. A dolgot mindenesetre figyelemmel kell kísérni, és azt remélni, hogy az árak lefelé mennek.

Az első CD-ROM lemezek mult ősszel érkeztek meg a HSEL-ba, és néhányukat úgy szerették volna elhelyezni, hogy a hallgatók módot kapjanak a kísérleti önkiszolgáló felhasználásra. Akadályokba ütközött azonban a szükséges leolvasók beszerzése és üzembe állítása, valamint némileg elhúzódott az önkiszolgáló kassza beszerzése is a hallgatók számára. A legutolsó késést az elektromos csatlakozóban felfedezett lényeges alkatrészhiány okozta, ami miatt a használat nem volt biztonságos, pedig ekkor már egy hónapja működött a berendezés. Így az egyértelmű döntéstől a tényleges gyakorlati megvalósításig, hogy a szolgáltatás működjön, körülbelül fél év telt el.

Most már azonban folyik ennek az új információkereső szolgáltatásnak a reklámozása, aminek eredményeképpen máris van néhány, egymástól függetlenül kísérletező felhasználó. A CD-ROM használata minden könyvtárlátogató számára ingyenes, meg kell azonban fizetniük a papírt és a festéket, ha nyomtatni akarnak. Pillanatnyilag a felhasználók számára semmilyen időkorlátozás sincs érvényben. A személyzet képzése is elkezdődött. Hetenként van egy-egy összejövetel, ahol alkalmanként más-más rendszer ismertetése, megvitatása, majd kipróbálása kerül sorra. Hogy a felhasználók segítséghez jussanak, legalább a személyzet felének kell tudnia, miképp működik a rendszer.

Mivel a HSEL saját számítógépes online rendszere már sok éve működik, a személyzetnek kellő gyakorlata van a terminálok és a különböző keresőrendszerek alkalmazásában. A referenzpultnál, amely nagyon közel van a CD-ROM berendezéshez, nyolc könyvtáros dolgozik. Ők mindnyájan rendszeresen végeznek online kereséseket, különösen most, hogy a katalógus online formába került. A CD-ROM munkaállomás a nyomtatott indexekhez is közel van. A referenzszolgálat segítségét a CD-ROM felhasználók a könyvtár teljes nyitvatartási ideje alatt igénybe vehetik.

A felhasználók rendelkezésére álló berendezés Olivetti M 28 személyi számítógépből és Hitachi CDR-1503S leolvasóból áll, s ez az együttes a közeljövőben nyomtatóval egészül ki.

Mivel a CD-ROM meglehetősen drága, használatához többlettámogatást kellett szerezni. Szerencsére a HSEL-nak van némi tavalyi pénzmaradványa és valamelyes alapítványi támogatása. Ennek köszönhető, hogy ilyen rövid idő alatt ilyen komoly mennyiséget sikerült beszereznie ebből a termékből.

Tapasztalatok

Bár a felhasználókkal szerzett tapasztalatok meglehetősen csekélyek és korlátozottak, azt azonban a HSEL törekedett megtudni, mi a véleményük az újfajta szolgáltatásról. A felhasználók általában csak egy-egy adatbázist használtak, annak ellenére, hogy a HSEL négyet ajánlott. A többségük, kb. 80 %-uk jónak mondta az eredményeket, 20 %-uk szerint az eredmények nem voltak jók vagy közepeszerűek voltak. A legtöbbjük korábban nem végzett online keresést. A többség az információszakember segítségét kérte, és a kulcsszavak kiválasztása céljából nem vette igénybe a nyomtatott változatot. A következő ősszel e vizsgálat folytatása várható, hogy kiderüljön, miként reagál az új lehetőségekre egy nagyobb felhasználói csoport.

Ugy tűnik, hogy a CD-ROM használatának nagy előnyei vannak. Ezek a kis lemezek hatalmas mennyiségű információt képesek tárolni, ami nyugalmasan, anélkül választható ki, hogy a magas távközlési díjak vagy a rossz telefonvonalak bárkit is megzavarnának. Technikailag és szervezetiileg egyszerű a használatuk, a szükséges utbaigazítás gyakran a képernyőn látható, és bármilyen eredményt nyomtatunk is ki, az nem növeli a költségeket. Nincs szükség biztonsági másolatokra, ugyanakkor biztonságos a terjesztő szempontjából is, mert nem lehet az eredeti példányról másolatot készíteni. Stabil, tartós, hő- és hidegálló. Nem használhatók fel azoknak a "számítógépvírusoknak" a terjesztésére sem, amelyek az Egyesült Államokban ma már valós veszélyt jelentenek sok rendszer számára. Kell-e ennél többet-jobbát remélni?

Vannak - persze - hátrányai is a CD-ROM-nak. Egyesek szerint nagyon lassu a hozzáférés, bár ezt a HSEL tapasztalatai nem erősítik meg. A beszerzésük drága. Gyakoriak a kompatibilitási problémák: melyik gép melyik lemezzel illik össze, miként bírhatók kooperációra. Ezek valószínűleg irreális elvárások a termékkel szemben.

A szakirodalomban sokat írnak a lemez fejlődésének következő lépéséről, az úgynevezett WORM lemezről, ami azt jelenti, hogy egyszer írható, sokszor olvasható /Write Once, Read Many/. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a felhasználó hozzáadhat szöveget ahhoz, ami a lemezen van, de nem változtathatja meg a meglévő információt, azaz a CD-ROM-on található információkra a felhasználó semmilyen befolyással nem lehet.⁺

Egészében véve e termék valami olyan újdonságnak tűnik, amely nagyon üdvözlendő előrelépés a szakkönyvtári információkeresés technikai fejlődésében.

IRODALOM

1. Bonta, B.: CD-ROM in the social science reference room. = IFLA Paper 88, Brighton, 1988.
2. Silver, H.: Managing a CD-ROM installation. = Online, 1988. márc. p. 61-66.
3. Santarelli, M.B.: CD-ROM in the information center. = Information Center, 1988. márc. p. 18-21.
4. Reese, J.-Steffey, R.: ERIC on CD-ROM: a comparison of Dialog ondisc, OCLC's search CD40 and SilverPlatter. = Online, 1987. szept. p. 42-54.
5. How dear is your bit? = Information Market, 1987. 48. p. 6-7.

⁺ A WORM lemez valójában előbb került kereskedelmi forgalomba, mint a CD-ROM. Szokásos felhasználási területe azonban más. Általában nem publikációs médiumként használják, hanem a felhasználó saját adatainak az archiválására. - A ford.

=====

K ö n y v t á r o s o k é s t á j é k o z t a t ó k

i r j á k

=====

IGÉNYFELMÉRÉS

A NYIREGYHÁZI GERLEI ORVOSI SZAKKÖNYVTÁRBAN

SZÉLES Istvánné - dr. GYARMATHY Zsigmondné
Júsa András Kórház Gerlei Orvosi Szakkönyvtár,
Nyiregyháza

A könyvtári berkekben is egyre inkább tért hódító marketing szemlélet a könyvtárosoktól aktiv magatartást követel: az állomány gondozása helyett a hozzáférés lehetőségének hangsúlyozását, a költséghatékonyság stratégiáját. Az információ felhasználója és szolgáltatója közötti kapcsolat a hatékonyság fontos mércéje. Az információ szolgáltatója legyen képes beleélni magát felhasználója helyzetébe, ismerje a használó közvetlen és tágabb környezetét, a formális és informális kommunikáció formáit az adott területen, az információáramlást befolyásoló tényezőket /szaktudás, nyelvtudás, kutatási stratégia, az olvasóközönség földrajzi szóródása, stabilitása stb./.

Mindez igénykutatások végzésére biztatja a könyvtárosokat. Az adatgyűjtés történhet kérdőíves felmérésekkel⁺, a szokások megfigyelésével, a használati statisztikák elemzésével, hivatkozások elemzésével stb.

Igényvizsgálatunkat a használati statisztika elemzésével kezdtük. Az adatok értékelésénél megfigyeléseink, tapasztalataink is szerepet játszottak /1. táblázat/.

Kritikus és önkritikus szemmel vizsgálva a táblázatunkat, az alábbi megállapításokat tettük: bár az elmúlt tíz év alatt kórházunk folyamatosan fejlődött és dolgozóink száma is növekedett, olvasóink és kölcsönzőink száma lényegesen nem változott.

⁺ A cikk végén közöljük a kérdőívet.

A helyben olvasott dokumentumok száma 1979-80-hoz viszonyítva csökkent, a kölcsönzött dokumentumok száma 1985-től ugrásszerűen növekedett. Ekkortól működik másolat-szolgáltatás. A könyvtárközi kölcsönzések száma csökkent.

Évek óta az a szubjektív benyomásunk, mintha csökkenne a rendszeresen könyvtárba járók száma. Törzsolvásóink közül csak néhányan maradtak hűségesek hozzánk. A többiek nyugdíjba mentek, meghaltak, külföldön vállaltak munkát, más kórházba távoztak, vagy egyszerűen felhagytak azzal a régi szokásukkal, hogy hetente megnézzék a Current Contents-t, vagy átlapozzák megszokott folyóirataikat.

Tisztában vagyunk vele, hogy a folyamat nem csak a mi orvosaink jellemzője és nem is ujkeletű jelenség /1/. Szomorubb ennél, hogy tapasztalataink szerint a fiatalabbak nagy részénél ki sem alakul a rendszeres olvasás szokása. Miért? Beszélgetéseink során gyakran panaszkodnak időhiányra, a munkahelyi és családi feladatok torlódására. Ha csak nem készül tudatosan valamilyen feladatra /szakvizsga, kongresszus stb./, a napi kötelességek sorában az olvasás igen hátul helyezkedik el, elhanyagolhatónak tűnik. Ugy érzik, hogy olykor az információkhoz könnyebben, gyorsabban hozzájuthatnak az idősebb kollégák révén. Természetesen ez nem baj, de legendő-e? Másrészt mi, könyvtárosok belenyugodhatunk-e ebbe a helyzetbe, mondván, bizonyos körülményeken úgysem tudunk változtatni. Több szabadidőt valóban nem tudunk biztosítani, de segíteni tudunk, minél kevesebb vesszen belőle kárba. Ezért is folytattuk igényvizsgálatunkat kérdőívek szétküldésével.

Három lényeges kérdéskörre voltunk kíváncsiak:

1. Mennyit és miért járnak a könyvtárba,
2. Elégedettek-e a könyvtár állományával, szolgáltatásaival, nyitvatartásával,
3. Milyen szakmai és tudományos terveik vannak, és ezekhez milyen segítséget igényelnek.

460 kérdőívet küldtünk szét a kórház-rendelőintézetben dolgozó orvosoknak, a gyógyító munkában közreműködő gyógyszerészeknek, pszichológusoknak, biológusoknak, vegyészeknek, fizikusoknak, valamennyi körzeti orvosnak és körzeti gyermekorvosnak, az ápolószemélyzet és

Kölcsönzési statisztika 1979-1988.

Év	Beiratkozott olvasók száma					Kölcsön- zők száma	Kölcsönzött dokumentu- mok száma	Helyben ol- vasott do- kumentumok száma	Könyvtárközi kölcsönzés	
	orvos	egyéb diplomás	eü. szak- dolgozó	hallgató	egyéb				küldött	kapott
1979	230	55	77	32	32	3410	6922	17.047	152	401
1980	236	58	59	34	41	3976	8121	19.474	127	555
1981	287	60	63	30	63	4573	9861	16.104	242	325
1982	256	60	68	21	14	5056	10078	14.477	304	250
1983	249	60	74	25	21	5323	7767	16.222	270	368
1984	265	60	56	16	18	4922	6275	13.342	233	207
1985	269	66	102	24	13	4157	6171	11.474	279	134
1986	213	57	74	19	29	4367	15216	12.851	296	251
1987	258	71	76	37	29	3873	14168	10.760	223	197
1988	288	63	61	44	28	4670	23360	13.581	258	108

a gyógytornászok közül csak néhánynak. /Az egészségügyi szakdolgozók igényeit egy másik alkalommal szeretnénk vizsgálni./

A kérdőíveket február végén postáztuk. Egy hónap alatt 59 érkezett vissza /12,8 %/. Űszintén szólva többre számítottunk. Bár ez a 12,8 %-os arány nagyon kevésnek tűnik általános következtetések levonásához, mégis értéeltük a válaszokat és összevetve azokat mindennapos tapasztalatainkkal, úgy éreztük, hüen reprezentálják a jelenlegi állapotokat.

Érdekes mindjárt megvizsgálni, kik vették a fáradságot, hogy válaszoljanak a feltett 19 kérdésre: 47 orvos, a megkérdezett orvosok /430/ 10,9 %-a, 12 egyéb egészségügyi dolgozó /3 gyógyszerész, 5 egyéb diplomás, 2 gyógytornász, 2 ápolónő/ a megkérdezettek /30/ 40 %-a. Megkérdeztük a beosztást is, és azt hiszem, tanulságos volt számunkra a válaszok értékelése:

2. táblázat

A vizsgálatba bevont orvosok megoszlása beosztás szerint

Beosztás	Kérdőívet kapott /fő/	Vissza- küldte /fő/	A vissza- küldés aránya %/
Oszt.vez. főorvos	32	11	34,3
Főorvos	50	10	20
Adjunktus	36	1	2,7
Alorvos	78	7	8,9
Segédorvos	73	6	8,2
Orvosgyakornok	100	9	9
Körzeti orvos	57	2	3,5

Míg az osztályvezető főorvosok 34,3 %-a válaszolt, addig a derékhadat képviselő al- és segédorvosoknak csak a 8 %-a, a kezdőknek csak a 9 %-a, a körzeti orvosok 3,5 %-a, azaz összesen 2-en.

Miért éppen ilyen arány alakult ki? - tettük fel a kérdést. Talán mert a főorvosok inkább magukénak érzik a könyvtárat mint a fiatalabbak, ismerik állományát, szolgáltatásait, ill. hatékonyabban tudnak beleszólni azok alakulásába.

A "derékhad" /adjunktusok, al- és segédorvosok/ érdektelenségét csak részben tudjuk megérteni, hiszen már megvan a megfelelő szaktudásuk és remélhetőleg még megvan az ifjonti lelkesedésük, hogy a motorjai legyenek a gyógyítást korszerűsítő munkának osztályukon, és állandó résztvevői a kongresszusoknak.

Másképp viszont el kell ismerni, nagyon elfoglaltak, sőt túlterheltek /előfordul pl. hogy egy szakrendelés alkalmával 70-80 beteget kell ellátniuk/. Különben is a szakmai előmenetelt többnyire csak kis mértékben befolyásolja a szakirodalmi jótájékoztottság. Kevésbé értjük, miért nem reagáltak érdeklődésünkre a fiatalok, a kezdő orvosok. Ez azt jelentené, hogy még mindig nem szoktatják őket az egyetemek a könyvtár igénybevételére?

A magunk számára tanulság:

- A könyvtárat még közelebb kell vinni az olvasóhoz.
- Gyors, pontos, hatékony információszolgáltatást kellene biztosítani, de az ideális állapotok elérésének még van néhány anyagi természetű akadálya /pl. a számítógépes hozzáférés a nagy nemzetközi adatbázisokhoz egyelőre még körülményes a mi számunkra/. Ennek ellenére meg kell tenni minden tőlünk telhetőt, egyelőre a rendelkezésünkre álló manuális módszerekkel, és hangsúlyoznunk kell a számítógépesítés égető szükségességét.

- Fel kell eleveníteni azt a régi gyakorlatot, hogy könyvtár-bemutatót tartunk a kezdő orvosoknak, sőt ugyanezt megtehetnénk a körzeti orvosoknak is. Míg az ápolónők, védőnők továbbképzési programjában szerepel a könyvtárlátogatás, a körzeti orvosokéban nem. Így talán sokan nem is tudják mikor és miért fordulhatnak hozzánk.

Lássuk most, milyen válaszokat kaptunk a fentebb említett 3 fő kérdésre:

1. Mennyit és miért jár könyvtárba?

A válaszolók több mint fele /31/ vallotta magát rendszeres könyvtárlátogatónak, de csak 11-en jönnek el hetente. A többség /40/ határozott céllal keres fel bennünket és a kért irodalmat elviszi. Mindössze 16-an válaszolták azt, hogy szívesen böngésznek a könyvtárban. Huszonketten időhiányra hivatkoztak, 4-en pedig az olvasóterem nyugalmit és csendjét hiányolták. (Igazuk van. Egyetlen

tér szolgál a kölcsönzésre és az elmélyült olvasásra, sőt két kol-
léganőnek ez a szoba a munkahelye is. Elkerülhetetlen a járkálás,
halk beszéd, telefoncsörgés. A helyzet megoldására többféle javas-
latot dolgoztunk már ki - de amint azt Herbert S. WHITE is írja:
"A könyvtáraknak rendszerint ékesszóló terveik vannak, a megvaló-
sításukhoz szükséges realisztikus eszközök és stratégiák nélkül.
Ezért, hogy mi az, amit teljesíteni kell, elkerülhetetlenül egyéni
felfogás függvénye, amivel a vezetési láncolat többi tagja vagy
egyetért vagy nem." /11/)

A könyvtárlátogatás célja elsősorban felkészülés valamilyen
eseményre /referáló ülés, előadás, kongresszus, cikkírás, szakvizs-
ga stb./ /42/, másodsorban általános tájékozódás szakága területén
/29/, harmadsorban kutatási területe irodalmának figyelése /15/.
A tájékozódás fő forrásának a folyóiratokat tartják, ezeket min-
denki keresi. Emellett még a könyvekre támaszkodnak /45/, a biblio-
gráfiákat viszont meglehetősen kevesen /10/ veszik kézbe. Igaz, a
manuális keresés időigényes, ezért inkább a könyvtárossal végezte-
tik el az irodalomkutatást /30/ és az olvasóknak csak kisebb há-
nyada vállalkozik az önálló keresésre /24/. Az ideális talán az,
ha a könyvtáros és az olvasó együtt végzi ezt a munkát, így a leg-
kisebb az információs "zaj" ill. veszteség.

Majdnem mindenki /55/ támaszkodik a könyvtáros segítségére,
utbaigazítást /50/, irodalomkutatást, másolást /37/ kérve. A mi
feladatunk, hogy kéréseik teljesítése közben felhívjuk figyelmüket
az információszerzés hagyományos és újabb lehetőségeire és ismer-
tessük azok használatát, hiszen az időhiány mellett a bibliográfiák-
tól való idegenkedés másik oka az, hogy nem ismerik felépítésüket,
használatuk módját.

2. Elégedett-e a könyvtár állományával, szolgáltatásaival és nyitvatartásával?

Ugy tűnik, a többség elégedett a könyvtár állományával és szol-
galtatásaival. Néhányan külön kiemelték a folyóiratválaszték vi-
szonylagos gazdagságát. Az állományt 30-an találták jónak, 16-an
elfogadhatónak, 2-en nem kielégítőnek és 11-en nem minősítették,
elegendő ismeretek híján. A szolgáltatásokat 41-en jónak tartják,
10-en elfogadhatónak, 8-an úgy érezték, ismereteik nem elegendőek
a véleménynyilvánításhoz.

3. A három közül talán a legfontosabb kérdés:

milyen szakmai és tudományos terveik vannak, és ehhez milyen segítséget igényelnek?

Megkérdeztük milyen részterülettel, témával foglalkoznak, mikor szándékoznak szakvizsgát tenni, doktori, kandidátusi értekezést írni, részt venni kongresszuson, pályázatot, cikket írni. Igényelnek-e munkájukhoz irodalomkutatót, témafigyelést, folyóirat tartalomjegyzék küldést - esetleg fordításban is. Akarnak-e tájékoztatást kapni a könyvtárba érkező új könyvekről és ha igen, milyen időközönként.

Tizenhárman jelezték, hogy 1-2 éven belül szakvizsgázni szeretnének, és megjelölték a témát is. Huszonötten készülnek kongresszusra ebben az évben, 1 nagydoktori, 1 kandidátusi és 1 közlemény készül a válaszadók körében. Tizenegyen kérték 17 lap tartalomjegyzékének küldését. Huszonhatan igényeltek témafigyelést 45 témában és 9-en irodalomkutatót 19 témában. Az igényeket folyamatosan igyekszünk kielégíteni és hasznosítani a felmérés tanulságait. Mottónak újra Herbert S. WHITE-től választottunk egy idézetet: "Könyvtárosokról köztudott, hogy erkölcsi kényszer alatt dolgoznak: akkor is jó munkát nyújtsanak, ha erre sem anyagi alap, sem felső támogatás nincs." /11/

IRODALOM

1. Elkinton, J.: Where did I see that paper? /Editorial/ Ann. Intern. Med. 1967, 67, 459-460.
2. Székely Sándor: Az 1977-ben végzett felmérés az orvostudományi információt felhasználók információs igényeiről. Az Orvosi Könyvtáros 1978, 18, 71-93.
3. Almásyné Kovács Éva: Összefoglalás a szakirodalmi igénykutatások helyzetéről. Az Orvosi Könyvtáros 1981, 21, 367-379.
4. Almásyné Kovács Éva: Az 1983. évi igénykutatásokról. Az Orvosi Könyvtáros 1982, 22, 77-93.
5. Hogyan vizsgálják az információs igényeket Anglia orvosi könyvtáraiban. /Ismeretjes Bremberg, G. és Leggate, P.: "Matching user needs in health care" c. az Aslib. Proc. 1982, 34, 2,

90-102. oldalain megjelent közlemény alapján./

Ref. Benda Mária

Az Orvosi Könyvtáros 1983, 23, 230-292.

6. Novák Zoltánné: Néhány fogalom az információ iránti igények vizsgálatához.

Az Orvosi Könyvtáros 1984, 24, 14-29.

7. Novák Zoltánné: Az orvostudományi információk és az irántuk tanusított érdeklődés.

Az Orvosi Könyvtáros 1985, 25, 52-61.

8. De Rivo Márta: Olvasási és információszerzési szokások új "irányvonalai" a tudományos kutatással foglalkozók körében.

Az Orvosi Könyvtáros 1985, 25, 271-277.

9. Lusztig Gábor: Az orvos-orvosi könyvtáros kapcsolatának etikája. Az Orvosi Könyvtáros 1986, 26, 83-88.

10. Hannabus, Stuart: The importance of user studies.

Libr. Rev. 1987, 36, 122-127.

11. White, Herbert S.: How to cope with an incompetent supervisor? Can. Libr. J. 1987, 44, 381-384.

12. Fedinecz Sándor: Néhány gondolat az orvostudományi és egészségügyi információ helyzetéről és perspektívájáról.

Az Orvosi Könyvtáros 1988, 28, 30-35.

Szabolcs-Szatmár megyei
"Jósa András" Kórház-Rendelőintézet
GERLEI Orvosi Szakkönyvtára

4400 Nyíregyháza, Vörös Hadsereg u. 68. Pf. 169.

Ügyirat sz.: 20/1989

Ügyintéző: Szélesné

Tárgy: Igényfelmérés

.....

.....

Kedves Olvasónk /vagy leendő Olvasónk/!

Mind szubjektív benyomásunk, mind pedig a könyvtárhasználati statisztika számai azt jelzik, hogy az olvasási /különösen a helyben olvasási/ kedv csökken az utóbbi időben. Kérdőívünkkel első-sorban arra keressük a választ:

- Mi az oka a könyvtár iránti érdeklődés csökkenésének,
- Milyen változtatásokkal, új szolgáltatásokkal érhetnénk el a könyvtár minél szélesebb körű igénybevételét.

Természetesen tisztában vagyunk vele, hogy az olvasókedv csökkenésének számos olyan objektív oka van, amin nem tudunk változtatni, illetve a könyvtárunk lehetőségei is korlátozottak, de biztosak vagyunk benne, hogy még vannak feltáratlan tartalékaink, az olvasókkal való együttműködésnek még vannak kiaknázatlan lehetőségei, melyeket közös erővel megkereshetünk és mindenki javára hasznosíthatunk.

E közös cél érdekében kérjük, szíveskedjék kitölteni és visszaküldeni címünkre a mellékelt kérdőívet.

Együttműködését előre is köszönjük.

Nyíregyháza, 1989. február

Dr. Gyarmathy Zsigmondné
könyvtárvezető

1. Munkahelye: _____
2. Beosztása: _____
3. Tagja-e a Gerlei Könyvtárnak? igen - nem
4. Mikor járt utoljára a könyvtárban?
néhány napja - egy hónapja - több hónapja - több mint 1 éve
5. Milyen időközönként látogatja a könyvtárat?
rendszeresen - alkalmasszerűen /ha készülök valamire/
- hetente
- 2 hetente
- havonta
- ritkábban
6. Általában milyen céllal keresi fel a könyvtárat?
- újságolvasás /a napi sajtó átnézése/
- kutatási területem irodalmának figyelése
- felkészülés valamilyen eseményre /pl. referáló ülés, előadás, kongresszus, cikkírás, szakvizsga, tudományos minősítés/
- általános tájékozódás az orvostudomány területén - szakágam területén
- egyéb: _____
7. Milyen nyelvű irodalmat olvas?
- csak magyart
- idegen nyelvt is és pedig: _____
8. Milyen dokumentumtipusokat keres a könyvtárban?
könyveket - folyóiratokat - bibliográfiákat: _____

- egyebeket: _____
9. Támaszkodik-e a könyvtáros segítségére?
- nem /egyedül is eligazodom/
- igen
10. Milyen jellegű segítséget kért eddig a könyvtárostól?
- utbaigazítás /megvan-e a keresett könyv, folyóirat és merre található/
- irodalomkutatás: 1-2 alkalommal - többször
- másolás: havonta legalább egyszer - gyakrabban - ritkábban
- egyéb: _____

11. Ha irodalomkutatásra van szüksége:

- a könyvtárossal végezteti el, mert időigényes és nincs rá ideje
- saját maga végzi el, mert az a biztos
- még nem volt szüksége irodalomkutatásra
- a könyvtárossal akarta elvégeztetni, de nem sikerült, mert: _____

12. Milyennek találja a könyvtár állományát?

jó - elfogadható - nem kielégítő - nem ismerem jól

13. Milyennek találja a könyvtár szolgáltatásait?

jó - elfogadható - nem kielégítő - nem ismerem jól

14. Szívesen tölti-e idejét a könyvtárban, vagy inkább kikölcso-
zi a szükséges könyveket, folyóiratokat?

- szívesen böngészem a könyvtárban
- határozott céllal megyek, és a kért irodalmat többnyire elviszem
- a könyvtárban nincs biztosítva a helyben olvasáshoz szük-
séges csend és nyugalom
- nincs időm a könyvtárban üldögni
- mire a könyvtárba jutnék, már bezár.

15. Milyen részterülettel, témával foglalkozik mélyrehatóbban?

16. Milyen szakmai, tudományos tervei vannak?

- szakvizsga
témája: _____ időpontja: _____
- doktori, kandidatura, nagydoktori
témája: _____ időpontja: _____
- részvétel kongresszuson
témája: _____ időpontja: _____
- pályázat
témája: _____ időpontja: _____
- egyéb
témája: _____ időpontja: _____

17. Szakmai és tudományos feladatai megoldásához igényli-e a könyvtár segítségét?

- nem, mert a szükséges irodalmat más módon szerzem be /könyv-vásárlás, folyóiratelőfizetés, különlenyomat gyűjtés stb./
- igényelném, de tulságosan elfoglalt vagyok, nem érek rá könyvtárba járni
- igénylem, de gyakran nem találom meg a könyvtárban azt, amire szükségem lenne
- igénylem és többnyire kielégítő segítséget kapok.

18. Az alábbi szolgáltatások közül melyikre tartana igényt?

- folyóirat tartalomjegyzék másolat küldésére - a fordításra is
folyóirat címe: _____
- az alábbi téma figyelésére a könyvtárba érkező folyóiratokban

- irodalomkutatásra az alábbi témában

- könyvtárba érkező új könyvek jegyzékére
 - félévente? - pár soros tartalomismertetéssel?
 - negyedévente? - csak címjegyzékre?
 - havonta?

19. Milyen nyitvatartási rend felelne meg jobban az igényeinek?

Hétfő	a/ 8-16.30	b/ 9-19.30	c/ _____
Kedd	8-16.30	9-19.30	_____
Szerda	8-18	9-19.30	_____
Csütörtök	8-18	9-19.30	_____
Péntek	8-16.30	9-17	_____
Szombat	8-13	8-13	_____

INVESTIGATION OF USER DEMANDS IN THE
GERLEI MEDICAL LIBRARY,
NYIREGYHÁZA

Erzsébet SZÉLES - Ibolya GYARMATHY

The continually spreading way of thinking in terms of marketing demands activity of the librarians. As information providers they also have to be acquainted with the user's needs, the formal and informal ways of communication in the particular field, the factors influencing the information flow /e.g. professional knowledge, command of languages, research strategies/.

The investigation of user demands in the Gerlei Medical Library of the Szabolcs-Szatmár County Hospital was preceded by an analysis of ten years' /1977-1988/ library use data. In the course of the investigation the librarians wanted to get answer to three main questions:

- What are the reasons of library use and how often do the readers visit the library?
- To what extent are they satisfied with the library's holdings, services, opening hours?
- What kind of help do they request from the library for their professional and scientific activity?

Questionnaires were sent to 460 persons /physicians, pharmacists, psychologists, chemists, physicists working in the hospital/.

The questionnaires were sent back by 59 persons /12,8 %/. More than the half of them declared themselves as regular users of the library. The majority visits the library with definite goals. Only 16 persons prefer browsing books or periodicals in the library. The rest mentioned the lack of time /22 persons/ and a few persons did not find the library facilities satisfactory. The holdings were judged to be good by 30, the services /reference activity, literary searches and copy service/ by 40 persons. For professional and scientific activity of the users /examinations, writing theses, publications, participation on conferences etc./ the most requested services were: abstracting by topics, literary searches and copies of contents.

A SZOMSZÉD KERTJE VALÓBAN MINDIG ZÖLDEBB?

Az osztrák könyvtáros egyesület 20. vándorgyűlése
Linz, 1988.szeptember 7-10.

FÖLDVÁRI Rózsa

Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi könyvtára
Pécs

1988. szept. 7-10-ig tartotta 20. vándorgyűlését az Osztrák Könyvtárosok Egyesülete nemzetközi részvétellel Linzben. A magyar delegáció tagjaként, az MKE Baranya megyei szervezetének küldötté-
ként vettem részt a vándorgyűlésen.

A látottak, hallottak, a rendkívüli szívélyes fogadtatás el-
kápráztattak. Hosszu ideig csak ez élt bennem. A mindennapi munka-
végzés során is felmerülő emlékek azonban önkéntelenül mélyebb
összehasonlításra késztettek. A három nap számomra teljesen új
élmények sorozatát hozta /az én hibám, nem voltam eléggé tájéko-
zott az osztrák könyvtárügyről/.

A rendezvény házigazdája az Osztrák Könyvtárosok Egyesülete
volt, védnökséget a szövetségi kulturális miniszter, a tartomány
/Felső-Ausztria/ vezetője, a város polgármestere és a Johannes-
Kepler-Universitást rektora vállalt. A helyet az egyetem, ill. an-
nak központi könyvtára biztosította.

A mintegy 4-500 hazai és 150 külföldi könyvtáros jó hangulat-
ban vett részt a hivatalos és társadalmi rendezvényeken. A vándor-
gyűlés fő témája: új technológiák, új létesítmények. Az előadások
tartalma e gondolatnak megfelelően három fő csoportba osztható:

1. A könyvtárak hagyományos és új feladatai.
2. Új technológiák alkalmazása a könyvtárakban.
3. Új létesítmények.

Meg kell jegyezni, hogy a rendezvény egyetlen hibája /ha ez hiba/, hogy az egyes programok párhuzamosan futottak, és folyton választásra kényszerítettek: előadás vagy könyvtárlátogatás; egyik vagy másik beszámoló.

Az elhangzott előadások a Biblos c. osztrák könyvtáros lapban megjelentek, ill. meg fognak jelenni. Ezek ismertetését ezért nem tartom fontosnak, az érdeklődők elolvashatják, esetleg más könyvtári folyóirat is beszámol ezekről.

Helyette egy új, elkészült könyvtárban tett látogatásról, majd a bécsi orvosi fakultás épülő könyvtáráról hallottakról számolnék be.

A linzi Egyetemi Könyvtár 1964-ben készült el. Az egyetem területén, önálló épületben, 4 szinten /2 emeletes épület/ összesen kb. 6500 m² alapterületen található. Az építkezés 115 millió Schillingbe került, ebből 10 millió Sch. a berendezés ára.

A tervezésnél körültekintően figyelembe vették a bővítési lehetőséget mind horizontális, mind vertikális irányban.

Az egyetemnek 11 ezer hallgatója van a három fakultáson:

- jog
- közgazdaságtan, szociológia
- természettudományok.

A könyvtár nyilvános, tehát nem-egyetemi polgár is igénybe veheti.

Az alagsorban a tömör raktár, egészségügyi helyiségek, az üzeltetést szolgáló gépterem, a könyvjavító műhely, a biztonsági helyiség /lőgo-pince/ található.

A többi szint - szintenként - egy légtérben, csak a berendezés elhelyezésével szeparált - olvasótermi övezet. A földszinten a fogadótér, szabadpolcos kölcsönző, katalógusok /hagyományos és gépi/, gépi információs szolgáltatás, és egy általános folyóirat-olvasóterem található.

Az első emeleten a jogi, szociológiai és közgazdaságtani szakfolyóiratok, szakkönyvek, a nem kölcsönözhető kézikönyvek állománya, valamint a könyvtárosok munkaszobái vannak.

A második emeleten a természettudományi könyvtári anyag, 2 csoportos /10-15 fős/ és 10 egyéni dolgozószoba található, üvegfallal elválasztva. Ezek a kulccsal is zárható dolgozószobácskák

egy-egy szemeszter idejére, pályázat útján nyerhetők el. A második szintről nyílik a "szabadtéri" olvasó kb. 50 fő részére. /Az épület egy domb lábánál épült, s a szabadtéri olvasó-övezetet és az épületet összekötő hidacska valósággal azerdő szélére csábitja az olvasót./ A berendezés nem hivalkodó, de praktikusnak tűnő, áttekinthető, könnyen "rendben tartható", izléses.

S hogy mit "tud" ez a könyvtár? A hazai könyvtári viszonyokat ismerve mondhatom: mindent.

Összesen 25 dolgozója van az igazgatón kívül, 5 fő felsőfoku végzettséggel, 6 fő érettségivel és középfoku szakképesítéssel rendelkező könyvtáros, a többi kiegészítő. Az ellenőrzés, kölcsönzés teljesen gépesített, egy fő látja el. A kölcsönözhető anyagot vonalkódos jelekkel látták el. Ennek a vonalkódnak és az ugyancsak kódolt látogatójegynek az együttes leolvasását a komputer végzi. Az már természetes, hogy a kölcsönzött anyag nyilvántartása, a határidőre vissza nem hozott anyagról a felszólítások elkészítése a gép dolga. A könyvtár csak egy ellenőrző ponton való átjutással hagyható el. A mágneses rendszerű biztosító berendezés az illegálisan e ponthoz jutó könyvtári anyag észlelésekor riasztóberendezéssé alakul. Amint a könyvtár igazgatója elmondta, kb. 95 %-ban megbízható ez az ellenőrzés, gyakorlatilag nem tapasztaltak több hiányt, mint más ellenőrzési módnál, a munka viszont lényegesen kevesebb.

A földszinten található az a berendezés is, amellyel online irodalomkeresés végezhető adatbázisokból /egy téma kb. 500 Sch., s a könyvtár fizeti/, másrészt online kapcsolatban van a város könyvtárainak központi katalógusával, amely a keresett mű lelőhelyét adja meg pillanatokon belül. /A központi katalógus mintegy 25 linzi általános és szakkönyvtár állományát tartalmazza, építését 1950-ben kezdték, de folyamatosan bedolgozzák a régebbi állományt is./

A könyvtárat az egyetem tartja fenn. A beiratkozás ingyenes, fizetni csak a késedelemért /100-200 Sch./, valamint a gyorsmásolatokért kell /0,60 Sch./oldal/. A másolatot az olvasó maga készíti a megfelelő pénzérme bedobása vagy a hitelkártya lepecsételtetése után. Egyébként minden szinten minimum 1 xerox gép áll az olvasók rendelkezésére.

Mint a könyvtár igazgatójának tájékoztatójából megtudtuk: a számítógépes rendszert a grazi Egyetemi Könyvtár dolgozta ki, tőlük vették át úgy, hogy a rendszer Grazban már észlelt hiányosságait, hibáit korrigálták. /A kész rendszer átvétele után 4 évi munkába tellett a rendszer feltöltése és üzembe helyezése./ A számítógépek könyvtári alkalmazását azonban nem tekintik lezártnak. Fokozatosan bevezetik a feldolgozásnál is - ugyancsak a graziak mintájára.

Az igazgató büszkén mutatta be könyvtárukat, egyben sajnálatát fejezte ki, hogy a linzi könyvtár az ország legmodernebbjeinek egyike ugyan, de ha az elhelyezést is figyelembe vesszük, sajnos az egyedüli.

Az előadások során azonban hallottuk, hogy átadás előtt áll Bécsben a Műszaki Egyetem Könyvtára: önálló épület a belvárosban, 6 emeleten, 9 szinten, minden ma ismert gépesítéssel.

És épül - bár jóval szerényebb színvonalon - a bécsi egyetem orvosi fakultásának központi könyvtára. A tervek szerint 1989 őszén kezdik az átadást és előreláthatólag 1993-ban fejeződik be. Ez a beruházás az egyetem központi építkezésével párhuzamosan történik, az Allgemeines Krankenhaus központjában.

A központi könyvtár jelenleg csak névleg létezik, ténylegesen a város különböző helyein az intézetek és klinikák könyvtárában van az állomány jelentős része /kb. 70 egységben/. A tervek szerint az új könyvtár 3 szinten, 3700 m² alapterületen nyer majd elhelyezést. Egy 100 és egy 85 férőhelyes olvasótermet terveznek és nagy mennyiségű szabadpolcos tároló kapacitást. Az alagsorban tömör raktár fogadja be az állomány másik részét. A fakultás könyvtárai jelenleg mintegy 360 ezer kötet könyvet és 1800 kurrens folyóiratot számlálnak. 1989-től a szétszórta anyag kb. 50 %-át fokozatosan átköltöztetik a Központi Könyvtárba s az állományt központilag fogják nyilvántartani. Az egyes klinikai, intézeti könyvtárakat ugyan nem számolják fel teljesen, de csak az ún. kézikönyvtári anyagot szándékoznak otthagyni.

Legnagyobb harcra a folyóiratállomány ésszerűbb kialakításánál számítanak. A fakultásnak most kb. 1800 folyóirata van, s ez csak 1150 címet jelent. Bécsi kollégánk ezt a választékot túl sze-

gényesnek tartja. Részben a duplumok megszüntetése révén kívánják az anyagi lehetőséget megteremteni a választékbővítéshez.

A válogatásnál - természetesen az egyetem munkájához igazodóan - a SCI impact factora alapján elért helyezés döntő szempont lesz. Szeretnék a címek számát 2000-re növelni. Az új központi könyvtárban a központi állománygyarapítás, katalogizálás mellett a szolgáltatásokat is központosítani kívánják: könyvtárközi kölcsönzés, gépi információszolgáltatás - ehhez 4 terminál áll majd rendelkezésre. Kollégánk a személyi ellátottságról is szólt. Kéves az orvosi könyvtáros - és kevés a könyvtáros, aki vállalni meri ezt a szakot. Külön ilyen képzés nincs. Próbált biológus képzettségű szakembert megnyerni az ügynek - azonban a jóval kisebb könyvtárosi fizetés elriasztja a könyvtári szakmától egyébként nem idegenkedőket. Arra gondolni sem mer, hogy orvost meg tudna nyerni a tájékoztatáshoz. Pedig az igényes információszolgáltatásnak ez feltétele lenne. Távlati terveikben szerepel, hogy a náluk kialakítandó rendszert és a szolgáltatásokat /ezek megszervezését is/ az ország orvosi könyvtárainak rendelkezésére bocsátják.

Szívből kívánom, hogy sikerüljön terveiket megvalósítani, talán az egyre bővülő szomszédi kapcsolatok a mi könyvtárainknak is hasznosak lesznek.

A címben szándékosan kérdővé alakított mondatra gondolom ki-k megadja a választ önmagának vérmérséklete szerint.

THE 20th CONGRESS OF THE AUSTRIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

Linz, 7-10 September 1988

RÓZSA FÜLDVÁRI

As a member of the Hungarian delegation, a deputy of the Baranya County Organization of the Hungarian Librarians Association the author took part in the conference.

The host of the conference were the Johannes Kepler University and its Central Library.

Approximately 500 Austrian and 150 foreign librarians took part on the conference. Its central topics were: the traditional and contemporary role of the library, the application of new technologies to library work, and new library buildings. The participants of the conference visited the library of the university, which was built in 1984. The library is in a fourstorey building with 6500 m² floor-space. The library is open to the public, so beside 11000 students of the university it can be used by other persons. Loan is already automated and there are plans to computerize the whole cataloguing.

The Central Library of the Medical Faculty of the Vienna University is planned to be built in 1993. Its floor-space will be 3700 m². In this new place there will be the possibility to place a stock of 360000 volumes of books and 1800 titles of current periodicals.

=====

M u n k a b e s z á m o l ó k

=====

AZ ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR
BESZÁMOLÓJA AZ 1988-BAN VÉGZETT MUNKARÓL

I.

Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár,
valamint költséghelyeinek

bruttó módosított költségvetése:	147.541.000,- Ft
a teljesítés:	138.717.000,- Ft
A bevételi előirányzat:	6.342.000,- Ft
a teljesítés:	7.514.000,- Ft /118,5 %/

A Szociális és Egészségügyi Minisztérium az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetétől a Szentkirályi utca 21.sz. házat az OIK számára megvette.

Az ország és főhatóságunk vezetésében bekövetkezett változások következtében a tervben megfogalmazott feladatok egy része időszzerűségét veszítette, a SZEM által megfogalmazott feladatok ugyanakkor új tervek összeállítását tették szükségessé.

1988. októberében négy tagu bizottság /dr. Balázs Sándor, OMIKK, dr.Horváth Tibor, OPK, Cholnoky Győző, M.M. és dr. Báthori Gábor, SZEM/ vizsgálta az OIK információs és könyvtári munkáját és tett javaslatot az újjászervezésre. Az átszervezéssel kapcsolatos vizsgálóbizottság ezenkívül vizsgálta az OIK gazdálkodási kérdéseit is.

A SZEM új információs koncepciójának alakulása miatt háttérbe szorult az Új Szakmai Kollégium megalakítása is, ill. kétségesse vált, hogy éppen ilyen jellegű tanácsadó testületre van-e szükség. Hasonlóképpen a következő évekre maradt egy nagyszabású igény-, ill. piackutatás végrehajtása is.

Sikeresen lezajlott az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 15., Egerben megtartott tájértekezlete.

Végrehajtottuk az intézethez tartozó költséghelyek kiadásait fehező költségvetési tervet.

Az OTKA pályázaton elnyert 8 IBM/PC/AT kompatibilis számítógépet a központban és a régióközpontokban installálták. Az év során szorgalmaztuk a NEDIX vonalak megépítését.

A Data-Star csatornáin sikerült elektronikus "postaládát" /Mail Box-ot/ szereznünk és működtetnünk.

A SZEM által megfogalmazott program szerint kidolgoztuk "A szociális és egészségügyi szakkönyvtári hálózat újjászervezése" c. koncepciótervet.

II.

Az egyes munkaterületek célkitűzéseinek és feladatainak teljesítése

1. Vezetés, igazgatás

Szervezeti intézkedések

A tárgyév közepétől dr. Benda Mária főigazgatóhelyettes nyugdíjba vonult. Helyette pályázat útján Terebessy Ákos lett a főigazgatóhelyettes. Hasonlóképpen nyugdíjba ment Kerekes Gyula, a Gazdasági Hivatal vezetője. Helyére Forgács Péter került. Jelenleg tehát két új felsőszintű vezető végzi a szakmai és gazdasági munka irányítását.

A SZEM által felkért szakértői bizottsági jelentés alapján kidolgozásra került az intézet új feladatait meghatározó minisztériumi utasítás-tervezet.

Az új feladatokhoz igazodó új intézeti szervezet megtervezését megkezdtük.

Foglalkoztunk az intézet kezelésébe került Szentkirályi utcai székház átalakítását célul kitűző tervek kidolgozásával és előkészítettük az 1989. évi beruházási program kidolgozását.

Az intézet szétszórta elhelyezése és bizonyos kérdések szabályozatlansága miatt megkezdtük főigazgatói utasítások kiadását, amelyeknek célja a vezetői döntések közlése volt.

Az év folyamán 5 vezetőségi értekezletet tartottunk és számos alkalommal tartottunk megbeszéléseket belső szakértőkkel.

Lépéseket tettünk az OIK minisztériumban levő részlegeinek elhelyezésére, ami várhatóan csak 1989-ben oldódik meg.

Bel- és külföldi kapcsolataink

Felettés hatóságainkkal kapcsolataink minden eddiginél élénkebbek voltak. A SZEM-ben az átszervezés kapcsán számos megbeszélésen vettünk részt. Az Egészségügyi Tudományos Tanács egyik soros ülését az OIK-ban tartotta. Az ETT tagjai részt vettek számítógépes irodalomkutató bemutatásán is. Részt vettünk a MTA Minősítő Bizottságának ülésein, valamint az európai orvosi információs és könyvtári szövetség /EAHIL/ szervezőbizottságának tagjaként a genfi szervezési ülésen. A hálózati központ, valamint a hálózat nevében 2 taggal képviseltettük magunkat az EAHIL második, Bolognában megrendezett konferenciáján. Jelen voltunk a SZTAKI-nak a postai számítógépes hálózat fejlesztéséről szóló ülésén, a KMK különböző megbeszélésein, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szociológiai állománybeszerzési koordinációs értekezletén, a FID Magyar Nemzeti Bizottságának ülésén, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének ülésein.

Látogatást tettünk a Transinnov vállalatnál.

Az év folyamán vendégeink voltak

- a kétoldalu kapcsolatok keretében:

D.I. Zemanová /Prága/, az IKEM könyvtárának és információs központjának vezetője az online irodalomkutatót, Galina Szerova /VNIIMI, Moszkva/ a Medinform feladatok helyzetét tanulmányozta; Janina Klimas és Maria Sczerbakowska, a varsói GLB munkatársai az OIK működésével foglalkoztak; H. Gering és B. Hiller, a berlini IWIM-ből az OIK tudásmetriai tevékenységét tanulmányozták; V. Berka /UVLI, Prága/ raktározási kérdésekkel foglalkozott; Horst Sonntag /IWIM, Berlin/ az önelszámolásos gazdálkodás kérdéseivel foglalkozott; Caridad Brigida Lopez és A.D. Parra, a kubai orvostudomá-

nyi információs intézetből az ÖIK tevékenységével foglalkoztak; dr. Zuzana Simovicová, az UVZI igazgatóhelyettese Pozsonyból a Medinform egészségügyi-jogi információs rendszerével foglalkozott.

- A kétoldalu kapcsolatokon kívül:

Martin Johnsson, az Aberystwath-ben működő könyvtáros főiskola igazgatója /Anglia/ a hálózat állománygyarapításával és oktatási kérdésekkel foglalkozott; Teresita Rodriguez Ricard /Havanna, Kuba, központi műszaki-tudományos könyvtár/ teraurusz-készítési és indexelési problémákkal foglalkozott; Helen Armstrong és John Hudson /Butterworths, Anglia/ a magyarországi orvosi könyv- és folyóiratbeszerzés kérdéseivel foglalkozott; Theo van de Built /Plenum Corporation, Anglia/ a magyar orvosi könyvtári hálózat állománygyarapítási terveit tanulmányozta; Jamian Batsuur, a mongol tudományos akadémia Antropológiai laboratóriumának igazgatója /Ulan Bator/ témájának irodalmi forrásaival foglalkozott; Pandzsáv Shorolma, a mongol tudományos akadémia Kisérleti biológiai intézetének munkatársa a szakfolyóiratok tematikáját tanulmányozta.

Hazai látogatók:

Dr. Györfi István miniszterhelyettes /SZEM/, Galambos Lászlóné /SZÜV, Bp./; dr. Pogátsa Gábor /Kardiológiai Intézet, Bp./; dr. Czeizel Endre /OKI, Bp./; dr. Sallai Antal, dr. Szepesi András, dr. Nagy Zsolt /SZEM/, Bp./; dr. Bánóczy Jolán /SOTE, Fogorvoskari dékán/ és dr. Zimmermann Péter /SOTE Fogpótlástani Klinika/; dr. Gál György /SZEM, ETT/.

Külföldi tanulmányutakon részt vett munkatársaink:

- a kétoldalu szerződések keretében:

Dr. Fedinecz Sándor, Terebessy Ákos és dr. Szilágyi Vilmosné Lodzban /Lengyelország/ részt vettek a Medinform Rendszertanácsának ülésén. Dr. Szilágyi Vilmosné Moszkvában Medinform szakértői értekezleten; Moszkvában és Leningrádban dr. Koltay Tibor vett részt.

Dr. Koltay Tibor az UVLI-ban /Prágában/ a Medperiodik problémáiról folytatott konzultációt, tanulmányozta továbbá a referáló folyóiratokat és a csehszlovák automatizált periodika adatbázist.

Dr. Varga Dániel az IWIM-ben /NDK-Berlin/ tanulmányozta az intézet tevékenységét és az NDK Tudományos Akadémiáján a tudományometriai kutatásokat. Ugyancsak tanulmányozta Prágában, az UVLI-ban az ott végzett bibliometriai kutatások módszereit.

Kovács Katalin Zágrábban megismerkedett az ottani tudományos könyvtárak helyzetével.

Dr. Szilágyi Vilmosné és Romanovszki Evelin Pozsonyban, az UVZI-ban az egészségügyi-jogi adatbázist tanulmányozta és tartott egyeztető munkamegbeszélést.

- A kétoldalu egyezményeken kívül:

Dr. Borsy Tamás a British Council szervezésében több angliai könyvtár és információs intézmény munkájával ismerkedett meg. Dr. Benda Mária Bolognában, az EAHIL 2. konferenciáján előadást tartott és részt vett az egyesület szervezési munkáiban.

Részt vettünk a KGST keretében folyó nemzetközi információs munkában.

A MOTESZ-szel együttműködve részt vettünk az Intermed című referáló folyóirat szerkesztésében /anyagválogatás, referáltatás, lektorálás és korrektúra/. Az év folyamán 4 szám jelent meg.

2. Hálózati és Módszertani osztály

Az osztály létszámában csökkenés következett be, ezért, valamint a tervben nem szereplő, soron kívüli feladatok miatt az 1988-as munkaterv pontjaiból néhány csak részben teljesült, vagy áthúzódik a következő évre.

Az osztály kiemelten fontos feladatai voltak 1988-ban

A szociális és egészségügyi szakkönyvtári hálózat megszervezésének előkészítése,

az 1989. évi hálózati folyóiratrendelések koordinálása,

az 1988-as folyóirat-lelőhelyjegyzék elkészítése,

az MKE Műszaki Szekció Orvosi Könyvtári Csoportjának megszervezése,

az egri tájértekezlet megszervezése, valamint

a Sabre-Soros alapítványtól érkezett szakkönyvek szétosztása.

Tervteljesítés az egyes feladatcsoportokban

Instruktor munka

Megtartottuk az öt regionális munkaértekezletet, melyek fő témája ezuttal is a következő évi folyóiratrendelések koordinálása volt. Két alközponti tanácsulést /AKT/ szerveztek a megyei kórházak könyvtárai: Bács-Kiskun megyében /Kiskunfélegyháza/ és Somogy megyében /Nagyatád/.

Az év során további hat kiszállásra került sor. Számos esetben pedig a könyvtárosok keresték fel problémáikkal az osztályt.

Képzés, továbbképzés

Megszerveztük az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 15.tájéztekezletét /Eger, 1988. július 31- augusztus 2./. Előkészítettük a jövő év elején induló könyvtárkezelői tanfolyamot.

Két alkalommal továbbképző előadásokat szerveztünk az MKE Orvosi Könyvtári Csoportjával közösen.

Az OSZK-KMK több témában /szervezőmódszertan, katalógus-szerkesztés stb./ meghirdetett továbbképző tanfolyamainak hálózati szervezésében részt vettünk.

Megjelentettük Az orvosi könyvtáros c. folyóirat tárgyévi négy számát.

Az év során két alkalommal szerveztünk intézeti referáló ülést: Információtárolás és -visszakeresés optikai lemezek segítségével /dr. Borsy Tamás/; Disszertációk tudományometriai elemzésének rendszerterve /dr. Varga Dániel és Nemeskéri Katalin/.

Szükség szerint körleveleket készítettünk a hálózat könyvtárosai számára /oktatás, folyóiratrendelés stb./.

Nyilvántartások, központi katalógusok

Folyamatosan gondoztuk, szerkesztettük a központi nyilvántartásokat és katalógusokat.

A központi folyóiratkatalógus számítógépen levő adatainak aktualizálását elvégeztük, s az adatbázis alapján megjelentettük az 1988. évi folyóirat-lelőhelyjegyzéket.

1988-ban 61 hálózati könyvtár 3303 kötet, 3 koordinációs körhöz tartozó könyvtár 133 kötet külföldi könyvbeszerzést jelentett a központi könyvkatalógusnak.

Egyéb tevékenység

Az év során két szállítmányban összesen mintegy 10.000 kötet orvostudományi és határterületi szakkönyv érkezett a Sabre- és a Soros alapítvány közvetítésével. A nagy mennyiségű könyvanyag átvételében és szétosztásában a könyvtár és a reprográfiai osztály munkatársai segítettek. A könyvek hálózati továbbosztásáról a regionális központok, Budapesten a SOTE Központi Könyvtára és az István Kórház Könyvtára gondoskodtak.

Felmértük az OTKA pályázat keretében kapott számítógépek kihasználtságát a regionális központban és a SOTE könyvtárában.

Év végén elkészült a filmek, videofilmek katalógusa.

Munkaterven kívüli feladatok

Az osztály egyik munkatársa szervezőmunkát végzett az MKE Műszaki Szekció és az Orvosi Könyvtári csoport vezetőségi tagjaként.

Az OSZK Központi Könyvkatalógusának munkatársaival közösen kimutatást készítettünk a jelentési kötelezettség teljesítéséről, s ezzel kapcsolatban körleveleket küldtünk a hálózati könyvtáraknak.

Megkezdtük a Microsis adatbázis-kezelő rendszer betanulását.

Októberben a Sabre alapítvány kereskedelmi igazgatóját, David Hammer-t elkísértük néhány orvostudományi szakkönyvtárba. Utjának célja az alapítvány által küldött ajándékkönyvek szétosztásának és hasznosításának ellenőrzése volt.

Megkezdtük a szociális és egészségügyi könyvtári hálózat létrehozásának előkészítő munkálatait.

Felmérést készítettünk a hálózatba bekapcsolható könyvtárakról és könyvtárosokról.

Felmértük a részben szociálpolitikai gyűjtőkörű könyvtárakban meglevő folyóiratállományt.

Részt vettünk a hálózatfejlesztési koncepció kialakításában.

3. Medinform és Bibliográfiai Összevont osztály

1. Medinform osztály

A Medinform rendszer helyzetének és az osztály tevékenységének általános jellemzése

A MEDIK adatbázis fejlesztése és működése az előző évihez hasonlóan alakult. A tárgyév novemberéig 9 db egyesített mágnesszalag érkezett, 30.540 rekorddal. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az érvényben lévő munkatervet az év végéig a rendszer egésze teljesíti, másrészt azt is jelzi, hogy az új technológiára való átállási periódus miatt a tagországok egyelőre nem, vagy nem lényegesen csökkentették az adatbevittet. Az egyesített mágnesszalagokon lévő rekordoknak több mint 50 %-át a Szovjetunió szolgáltatta.

A MEDIK bázisszervének munkájában kedvező változás, hogy ebben az évben minden egyesített mágnesszalagot le tudtunk olvasni, tehát egyet sem kellett visszaküldenünk újbóli felírás végett. Ennek eredményeként novemberig hét alkalommal tudtunk anyagot szolgáltatni az SDI keretében.

A MEDIK-nek szolgáltatott magyar anyag feldolgozásában némileg előrelépésnek tartjuk, hogy a havi számítógépes hibalistát és a Hungarian Medical Bibliography c. kiadványban alkalmazott angol tárgyszavak szótárát a kiadvány aktuális számának elkészítése előtt mikrogépen, a CDS/ISIS/mini-micro programmal javítjuk. Ez - egyéb előnyök mellett - azt is eredményezte, hogy munkatársaink gyakorlatot szerezhettek e program alkalmazásában.

A MEDIK hazai felhasználásában előrelépést jelent az a tény, hogy az év folyamán sikeres kísérleteket folytattunk az adatbázisnak az OMIKK nagygépről való online elérésére.

Az OMIKK-kal együtt - elsősorban a MEDIK adatbázisra alapozva - online bemutatót tartottunk az egészségügyi szoftver-kiállítással egybekötött MEDICOMP'88 elnevezésű kollokviumon, ahol az

az OIK részéről előadás hangzott el a MEDIK adatbázisról, továbbá a felhasználók személyes érdeklődésére részletes információt nyújtottunk.

Tervteljesítés az egyes feladatcsoportokban

A MEDIK adatbázis fejlesztése és felhasználása

Adatszolgáltatásunk mennyisége meghaladja a tervezettet /a rekordok száma a beszámoló időpontjáig elkészült 12 mágnesszalagon: 6911/.

A csak magyar összefoglalót tartalmazó kongresszusi kiadványokat a MEDIK-be nem vittük be. Ezeket az anyagokat azonban feldolgoztuk mint nemzeti dokumentumanyagot a MOB Szupplementum számára. E speciális célú feldolgozás /mennyisége 450 rekord/ ugyancsak mikrogépen készült, az OMIKK-nak floppy-n átadtunk.

A rendszertanács határozatának megfelelően, az év második felétől az adatbázisba nem viszünk be orosz nyelvű referátumokat, az év első felében 97-et vittünk be.

735 angol referátum került az adatbázisba, tehát 300-zal kevesebb a tervezettnél.

A MEDIK-ből és a magyar adatbázisból nyújtott szolgáltatások és kiadványok

Az SDI-szolgáltatás 1983. évi ténytáblái a következők:

- megrendelők száma:	93
- megrendelések száma:	385
- profilok száma:	81
- találatok száma:	14.966

A retrospektív keresések száma 12 volt, 372 találattal.

A MEDPERIODIK adatbázis építése és felhasználása

Az adatbázis tematikai korrekciójának első lépéseként kigyűjtöttük 10 témakör folyóiratainak címét és véleményezés céljából megküldtük a listákat a kijelölt nemzeti szervezeteknek.

Felülvizsgáltuk a korábban szelektált mintegy 4000 rekordot, amelyből 700 folyóiratot az adatbázisba tartozónak ítéltünk, ezek rekordjait bevittük.

Az adatbázist - a teljesség kontrollja céljából - összevetettük az Index Medicus és az Excerpta Medica által feldolgozott folyóiratok jegyzékével.

Az adatbázis aktualizálásának részeként elvégeztük az újabb bulletinszalagok válogatását, ennek eredményeként 5.700 új rekorddal gyarapodott az adatbázis. A teljes adatbázis tartalma kb. 20.000 rekord.

Ellenőriztük és javítottuk az 1981-86. évi magyar lelőhelyeket, elvégeztük a magyar anyag 1987. évi aktualizálását.

Lingvisztikai munka

November közepétől elkezdtük a MeSH fordításának szakmai lektorálását. A meglévő tezaurusz korrekcióját nem folytattuk, mert a Medinform a MeSH-t fogja alkalmazni.

A MEDLARS indexelési metodikájának első részét lefordítottuk.

Az egészségügyi-jogi információs rendszer

Az év elejétől az oroszokon kívül angolra is lefordítjuk a feldolgozott dokumentumok címét, a tárgyszavazás szintén két nyelven történik. Az angol nyelven való feldolgozást külső jogász munkatárs végzi.

Az év folyamán 175 dokumentumot dolgoztunk fel, és küldtünk meg a bázisszervnek gép előtti formátumon.

A bázisszervtől megkaptuk az Index Medico-iuridicus c. kiadvány 1987/2., 3., 4. és 1988/1., 2. számát, utóbbi az angol feldolgozásokat is tartalmazza.

Tudományometriai kutatási feladat

A kutatáshoz szükséges anyagokat gyűjtöttük a tagországoktól. Kidolgoztuk a számítógépes rendszertervet, programozó matematikus munkatársunk az adatbázist micro-ISIS-ben definiálta, elkészítette az alapidokumentációt.

Egyéb információs tevékenységünk keretében a Medicinskij Zsurnal számára 127 orosz referátumot küldtünk meg.

2. Bibliográfiai osztály

A tárgyévben elkészítettük a Magyar Orvosi Bibliográfia /MOB/ 1987-es év kumulált név- és tárgymutatóját, valamint az 1988. év 1, 2, 3. számát, a 4. sz. a beszámoló elkészítésével egyidőben kerül leadásra, az 5.sz. kézírata pedig várhatóan 1989. január 31-re készül el.

Elkészült a Spectrum Pharmaceuticum 1-4. száma.

4. Információs osztály

1988-ban kiszélesítettük főhatóságunk, a Szociális és Egészségügyi Minisztérium vezető munkatársai részére nyújtott számítógépes szakirodalmi információs tevékenységünket. Ennek keretében számos új irodalomkutatót végeztünk és folyamatosan küldtünk több témában és több címre havonkénti /SDI/ adatszolgáltatást. Az orvostársadalomnak a számítógépes irodalomkutatások iránti igényei az 1987-es nagy felfutás /1966-hoz viszonyítva kétszeres növekedés/ után az előző évihez hasonlíthatók.

A hagyományos irodalomkutatás iránti érdeklődés - amely éveken keresztül csökkent - két éve azonos szinten mozog.

Számítógépes szakirodalomkutatás

A szolgáltatás propagandája szempontjából hasznosnak bizonyult, hogy az OIK szolgáltatásait ismertető 1988-as propagandakiadványban is különálló kérdőlapot nyomattunk a számítógépes irodalomkutatásra vonatkozó megrendelőlap igénylésére; ezt sokan felhasználták. Ugyancsak sikeresnek bizonyult, hogy az 1988-as propagandafüzet már egy kicsinyített megrendelőlapot is tartalmazott; ezt többen felhasználták a szolgáltatás megrendelésére.

A kész bibliográfiákra további hasznosításuk céljából számos esetben felhívtuk a figyelmet és egyúttal magát a szolgáltatást is propagáltuk.

Nem nélkülözhetjük a jövőben olyan hirdetések szaklapokban történő közzétételét sem, melyek kiemelten a számítógépes szolgáltatásokra hívják fel a figyelmet. Igen jó hatásfokúak a terminálos bemutatók, melyeket rövid ismertető előadás, valamint a keresendő téma és a stratégia ismertetése előz meg. 1988-ban több

bemutatót tartottunk a Szociális és Egészségügyi Minisztérium vezetői részére. Ugyancsak online bemutatót tartottunk tevékenységünk ismertetése keretében az MSZMP Központi Bizottság egészségügyi osztálya vezetőinek, valamint az Egészségügyi Tudományos Tanács tagjai részére.

Szakmai propaganda céljából a szegedi belgyógyász kongresszus /1988. november/ plenáris ülésének egyik témájához kapcsolódóan irodalomkutatást végeztünk. Az anyagot sokszorosítva, ismertető leírás és megrendelőlap kíséretében minden résztvevőhöz eljuttattuk.

A megrendelők összetételét illetően a korábbi évekhez viszonyítva nőtt az egyéni megrendelők és ezen belül a fiatal kutatók aránya.

Különös súlyt fektettünk 1988-ban is a szolgáltatás gyorsaságára: a megrendeléseket néhány napon belül, nemegyszer a beérkezés napján teljesítettük.

A kereséseket elsősorban a MEDLINE és az EMBASE /Excerpta Medica/ adatbázisból végeztük. A tematikailag egyre inkább szerteágazó igények és az adatbázisok számának állandó emelkedése együttesen kívánják meg az adatbázisra orientált, célzott keresések növelését. Így végeztünk irodalomkutatásokat a BIOSIS /Biological Abstracts/, Chemical Abstracts, AIDS, SEDBASE stb. adatbázisokból is. Igen hasznosnak bizonyultak az először 1987-ben végzett Cross-file-ban történő keresések. Ezáltal - deszkriptorokkal nehezen "megfogható", ill. nagyon kevés irodalommal rendelkező témák esetében - 40 biomedicinális adatbázisból tudtuk a legmegfelelőbbet kiválasztani. Kazuisztikai publikációt megelőzően többen kértek információt arra vonatkozóan, hogy közöltek-e már hasonló esetet a világirodalomban. Ilyen esetekben is igen hasznos volt a Cross-file.

1988-ban végeztünk először irodalomkutatásokat a Sociological Abstracts nevű adatbázisból. Ez igen hasznos információs eszköznek bizonyult elsősorban a minisztérium részére nyújtott tájékoztatásban, egészségpolitikai, szociálpolitikai témák esetében.

Számos esetben a megrendelőnek biztosítottuk, sőt javasoltuk, hogy jelen legyen a terminálos keresésnél, mert továbbra is meg-

győződésünk, ha nemcsak a keresési stratégiát, hanem a felhasználót is gondosan előkészítjük, jelenléte nem zavarja, hanem segíti munkánkat.

Az irodalomkutatások túlnyomó többségében a felhasználók a referátumok kiíratását is kérték.

1988. január 1-től decemberig 267 offline bibliográfiát készítettünk. Ezen felül jó néhány esetben nem offline bibliográfia készült, hanem - sürgős esetben és alacsony találatszám mellett - online kiíratást végeztünk.

Az év során futott SDI profilok száma: 83.

Az offline bibliográfiák eredeti példányait archiváltuk, nyilvántartottuk. A másodlagos felhasználás érdekében folyamatosan megküldtük a számítógépes bibliográfiák adatait is a "Gyógyszereink" c. folyóiratnak.

Másodlagosan 1988-ban 230 számítógépes bibliográfiát hasznosítottunk, illetve értékesítettünk.

Hagyományos irodalomkutatás

keretében elkészült 104 új bibliográfia. Relevancia hiányában az archivumból nem tudtunk adatokat szolgáltatni, illetve néhány esetben a megrendelt hagyományos irodalomkutatás helyett már meglévő számítógépes anyagot küldtünk meg.

A témabibliográfiákban szolgáltatott adatok száma 3193. Az átlagos tételszám bibliográfiákként 31 volt.

Csak magyar anyagot 14 esetben, csak külföldit 75 esetben, vegyes anyagot 15 esetben igényeltek. A legfrissebb irodalmat /0-3 éves visszatekintő időszak/ 37-en kérték.

6 év retrospektív anyagára 33-an, ennél is régebbi időszak anyagára 34-en tartottak igényt.

Több esetben készítettünk személyi bibliográfiát a TMB és egyéb intézmények felkérésére tudományos minősítés, életrajzi kiadványok, ill. alapítványok céljára.

A Gyógyszereinkben meghirdetett bibliográfiák másolataira beérkezett megrendelések száma: 124 bibliográfia, 2884 tétel.

Data-Mail

1988-ban új típusú kommunikációs eszköz birtokába jutottunk. A Data-Mail lehetővé teszi, hogy az előfizetők üzeneteket, leveleket juttassanak el egymáshoz online módon. Az üzeneteket központi számítógép rögzíti és azok bármikor lehívhatók.

5. Szakirodalmi információs osztály

Az Egészségügyi Vezetői Gyorsinformáció /EVGY/ megszerkesztése, a dokumentumok feldolgozása, a referáló tevékenység, az MTI-hiranyagok válogatása, lektorálása, a folyóirat-, szerzői név- és tárgymutató összeállítása megtörtént, a nyomdai leadás határidőre teljesült.

1988 során a 71-72., 73., 74., 75., 76., 77-78., 80. és 81. számok nyomdai leadása történt meg.

A feldolgozott dokumentumok száma éves szinten 1500; túlnyomó többségük referátum.

A kéthavonként megjelenő tartalomjegyzék-fordításokat határidőre összeállítottuk.

Az EVGY gyűjtőkörének bővítését a felmerülő ágazati igények szerint elkezdtük. Felvettük a kapcsolatot más könyvtárakkal, melyeknek anyagait feldolgozzuk.

A kapcsolatfelvétel, ill. -tartás különösen a szociálpolitika terén tűnik biztatónak.

Az ESZTINDEX'86 adatlapok ellenőrzése, javítása és az OMIKK-nak való eljuttatása megtörtént.

6. Nemzetközi egészségügyi tájékoztatási osztály

A nemzetközi tájékoztatáshoz és az országtanulmányokhoz szükséges információkat az eddiginél szélesebb témakörben gyűjtöttük és dolgoztuk fel. Ennek érdekében továbbfejlesztettük kapcsolatainkat, ill. újakat létesítettünk /MTA Szociológiai Intézet, Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság Nemzetközi Dokumentációs osztálya, UNICEF-Iroda, MEDIMPEX/.

Folyamatosan végeztük a nemzetközi levelezést és kiadványcserét.

Tájékoztató tanulmányokat állítottunk össze a SZEM munkatervének megfelelően. A tervezett hat országtanulmánnyal szemben tíz országtanulmányt állítottunk össze a következő országokról: Kanada, Svájc, Szovjetunió, NSZK, Ausztria, Koreai NDK, Nagy-Britannia, Hollandia, Jemeni NDK, Görögország.

Hét országtanulmányt ujitottunk fel, ill. aktualizáltunk: Ausztria, NDK, Kína, Kambodzsa, Kuba, Algéria, Kuwait, Nicaragua.

Folyamatosan nyújtottunk szóbeli és írásbeli tájékoztatást belső és külső munkatársak részére az egészségmegőrzés, az egészségügyi és szociális ellátás témakörében.

Folyamatosan végeztük a lakosság egészségi állapotát meghatározó mutatók gyűjtését.

Az Egészségügyi Világszervezet - profilba vágó - sorozatait folyamatosan figyeltük és a megfelelő cikkeket az országtanulmányok, ill. a Vezetői Gyorsinformáció céljára feldolgoztuk.

7. Kiadói csoport

Népegészségügy szerkesztése

Az 1988. évi 1-5. szám szerkesztése megtörtént, e számok megjelentek. A 6. szám sajtó alatt van, a jövő évi 1. szám kéziratait az Ifjúsági Lapkiadónak átadtuk.

Egészségügyi Gazdasági Szemle kiadása és szerkesztése

Az 1988. évi 1-2. és 3. szám kiadását és szerkesztését elvégeztük, e számok időben megjelentek.

Egyéb kiadvány

Megjelent dr. Kapczy Judit: "Kórház-higiénia" tárgyú füzete a "Tanulmányok az egészségügyi munkaszervezés tárgyköréből" c. sorozatban. Ugyanebben a sorozatban engedélyezés előtt áll egy újabb füzet: A mesterséges megtermékenyítés szervezése.

8. Dokumentációs és szolgáltatási osztály

Gyorstájékoztató szolgálat

A szolgáltatás keretében az új igényeknek megfelelően idén 100 témakörben 430 megrendelőnek 14.205 bibliográfiai adatot szolgáltatunk.

A megrendelések száma: 2645 /1987-ben 2335/.

A díjmentes szolgáltatások megoszlása az igénylő országok szerint: NDK 15, Románia 40, Csehszlovákia 4, Szovjetunió 2, hazai 10, összesen: 71.

A Semmelweis Orvostudományi Egyetem könyvtárában és intézetünkben közel 1000 folyóiratot kísérünk figyelemmel, válogatunk.

Az év során 24 alkalommal végeztük el a sokszorosítandó kartonsorozatok szerkesztését és továbbítását a Reprográfiai osztályra. A Gyorstájékoztató cédulaanyagát 20 alkalommal postáztuk a megrendelők részére.

Fordítási archivumunkból az elkészült 44 szakterület ajánló bibliográfiáit folyamatosan kiegészítjük a friss fordítási anyagokkal.

1988. augusztusában Semmelweis születésének évfordulója alkalmából a szociális- és egészségügyi miniszter által kitüntetett orvosok részére ajánló bibliográfiát küldtünk.

A Gyorstájékoztató szolgálat új témái: /szám szerint: 20/

s o r s z á m s z e r i n t :

32. Bőr és venereás megbetegedések
37. Klinikai onkológia
52. Neurológia
53. Szemészeti megbetegedések
61. Fül-orr-gége megbetegedések
62. Sztomatológia
67. A belek és a hashártya betegségei
69. Női nemi szervek betegségei
70. Férfi nemi szervek betegségei
71. Szülészet
72. Fejlődési rendellenesség
73. Gyermekgyógyászat
76. Genetika

77. Reumatológia
83. Sugárterápia
84. Mágneses rezonancia
85. Computertomográfia
86. Ultrahang a gyógyászatban
87. Sportegészségügy
88. Orvostörténelem

A Gyorstájékoztató szolgálat adatai 1983-88 között:

A megrendelők száma az utóbbi két évben 20 %-kal csökkent. Az összmegrendelések száma mégis emelkedett, mert a központi elosztás miatt az NDF centrumok a teljes témaválasztékot megkapják.

Tömörítvények egészségügyi szakdolgozók részére

1988. december 31-ig elkészült 132 tömörítvény /tervszám: 150 db/ 943 oldalon /tervszám: 554 oldal/. Jelenlegi tömörítvény-állomány 1534 db, 5491 oldal. Az év folyamán 3 jegyzéket küldtünk ki az egészségügyi intézmények főnövéreinek, az egészségügyi szakközépiskoláknak, illetve szakiskoláknak. Különjegyzéket küldtünk a megyei szociális módszertani intézeteknek, amelyben a témakörhöz tartozó tömörítvények és fordítások címe szerepelt. Ugyancsak külön-jegyzéket juttattunk el a megyei és fővárosi kerületi vezető védőnőknek a védőnők számára. Az Egészségügyi Munka c. lap néhány számában is jelent meg ajánló bibliográfia címen néhány jegyzékünk.

Megrendelők száma összesen: 250. 3498-at rendeltek /tervszám: 3543/, teljesített oldalszám: 15235 /tervszám: 13000/.

A rendelések megoszlása:

kórházak, eü. intézmények	1418
egészségügyi szakiskolák	1040
szociális otthonok	529
védőnők	435
egyéni megrendelők	76

Elkészült "Nővér" címen egy tájékoztató- és referáló füzet, melynek mutatóványszámához /az "Österreichische Krankenhauszeitung" cikkeinek alapján készült szemelvények/ a SZEM osztályvezetője, Sövényi Ferencné írt bevezető ajánlást. A mutatóványszámot és a mellékelt rendelőlapot 239 címre küldtük ki, erre 1989. január 3-ig

248 előfizetés érkezett. Készülőben van az 1969. évi első példány, valamint még decemberben elkészült és január első napjaiban a címzetthez kerül az első számú jegyzék.

Az érdeklődés mértéke és a szórványosan szavakban is történt visszajelzések arra mutatnak, hogy a "Nővér" c. kiadványunkat szívesen fogadják az egészségügyi szakdolgozók. A tervek szerint ebben a kiadványban jelentetjük meg a továbbiakban a vegyes anyagból készült jegyzékeinket is.

Fordítószolgálat

1988. december 31-ig 767 db fordítás készült el, 11.088 oldal terjedelemben.

A fordítások százalékos megoszlása:

Intézeti jelölt fordítások:

149 db angolról	2139 oldal	56 %
136 db németről	1566 oldal	41 %
7 db oroszról	40 oldal	1 %
5 db franciáról	66 oldal	2 %
297 db	3811 oldal	100 %
+ 38 db szemletanulmány fordítása	+ 669 oldal	
335 db	4480 oldal	
Szemletanulmányok oldalátlaga: 16 oldal.		

Egyéni rendelt fordítások:

72 db angolról	944 oldal	50.0 %
40 db németről	516 oldal	28.0 %
32 db oroszról	190 oldal	10.0 %
9 db franciáról	111 oldal	6.0 %
5 db cseh	84 oldal	4.5 %
1 db holland	8 oldal	0.4 %
1 db spanyol	4 oldal	0.2 %
1 db portugál	7 oldal	0.3 %
3 db olaszról	11 oldal	0.6 %
164 db	1875 oldal	100.0 %

Egyéni rendelt fordítások:

41 db angolra	351 oldal	63.0 %
2 db franciáról - angolra	37 oldal	7.0 %
1 db németről - angolra	12 oldal	2.0 %
6 db németre	35 oldal	6.0 %
14 db oroszra	93 oldal	16.7 %
2 db franciára	26 oldal	5.0 %
1 db cseh	2 oldal	0.3 %
67 db	556 oldal	100.0 %

Rendelt fordítások /minisztérium/:

95 db angolról	3092 oldal	70.0 %
26 db németről	802 oldal	18.1 %
15 db oroszról	243 oldal	5.4 %
6 db franciáról	80 oldal	2.0 %
3 db spanyolról	46 oldal	1.0 %
1 db bolgárról	60 oldal	1.3 %
1 db olaszról	35 oldal	0.8 %
1 db norvégről	12 oldal	0.3 %
1 db svédéről	8 oldal	0.1 %
1 db finnéről	45 oldal	1.0 %
150 db	4423 oldal	100.0 %

Rendelt fordítások /minisztérium/:

22 db angolra	213 oldal	38.5 %
2 db németre	19 oldal	3.4 %
26 db oroszra	321 oldal	58.0 %
1 db angolról - oroszra	1 oldal	0.1 %
51 db	554 oldal	100.0 %

Az 1988-as év folyamán 85 külső munkatársat alkalmaztunk fordítóként. Munkájukat szakmai és nyelvi szempontból 9 lektorálással megbízott munkatárs ellenőrizte. Az intézetnek készített fordítások lektorálását 3 belső munkatárs végezte.

Próbafordításra 18-an jelentkeztek, ebből 13 felelt meg az intézeti követelményeknek.

Egyéni rendelt fordítások 1986-1988-as adatainak összehasonlítása:

	<u>1986</u>		<u>1988</u>	
nyelvről	152 db	1659 oldal	164 db	1875 oldal
nyelvre	28 db	204 oldal	67 db	556 oldal

Fordítószolgálat forgalmi adatai:

Fordításmásolatok	2212 db	25382 oldal
Tervszám	2500 db	25000 oldal
Oldalátlag: 11,4		

A megrendelések elemzése:

Összesen 550 megrendelés érkezett.

Az 550 megrendelő megoszlása:

egyetemek, klinikák	21 megrendelés
megyei kórházak, megyei KÖJÁL, országos intézetek, gyógyszer- gyárak	70 megrendelés
városi, járási és Bp. kórházak	109 megrendelés
egyéni megrendelők Budapestről	102 megrendelés
egyéni megrendelők és körzeti orvosok vidékről	248 megrendelés
Összesen:	550 megrendelés

Témafigyelő szolgálat

A szolgáltatás keretében 38 témát figyeltünk. Az 1001 megrendelő közül /1987: 1004/ 626 egyéni /1987: 769/, közülük 358 vidéki, 159 budapesti, 109-en /21 magyar, 88 külföldi/ a szolgáltatást díjmentesen kapják,

A megrendelések száma 2827 /1987: 3336/ az 1988-ra tervezett 2800-zal szemben.

A legnagyobb érdeklődést továbbra is az új gyógyszerek és indikációikkal foglalkozó témák iránt tapasztalunk. Az egészségügyi szervezés és munkaegészségügyi szervezés, a munkaegészségügy, valamint az általános orvosi gyakorlat témáinak referátumait rendelik a legtöbben.

Az év folyamán kb. 40 fős külső munkatársi közreműködéssel kb. 4000 referátumot készítettünk. Az elkészült sokszorosított anyagot 10 alkalommal postáztuk megrendelőinknek.

Intézetünk folyóiratállományán kívül a Semmelweis OTE központi könyvtára, a Heim Pál Kórház, az OGYI és az OMI, a MN Központi Kórháza kb. 50 féle folyóiratát is felhasználtuk szolgáltatásunkban. A referáló szolgáltatás anyagát a referenszszolgálatban is hasznosítottuk.

Egyéb tevékenység

Ajánló bibliográfiát állítottunk össze fordítási archívumunkból a dohányzás, az osteoporosis, az extracorporális litotripsia, az akupunktúra témakörökből.

A szociális gondozást végzők számára ajánló bibliográfiát állítottunk össze. A SZEM illetékes főosztályával felvettük a kapcsolatot, s a felügyeletük alá tartozó intézmények vezetőinek megküldtük ajánló bibliográfiánkat. Az érdeklődés jelentős forgalomnövekedést eredményezett.

Különgyűjteményt készítettünk a vezető külföldi folyóiratok áttekintő tanulmányairól. A bibliográfiai kartonokból katalógust szerkesztettünk. Az eredeti cikkekről készült xerox-másolatokat archiváltuk.

Az OMIKK-kal való együttműködésünk keretében munkatársaink három magyarra fordított WHO kiadványt lektoráltak. Közülük kettő már megjelent, a harmadik nyomdában van.

Tömörítvények formájában elkészítettük és meghirdettük az orvostudomány különböző szakterületein 1987-ben elért legfontosabb eredményeket /a JAMA két füzete teljes feldolgozásával/.

Az immunológia legújabb elméleti és gyakorlati eredményeiről fordítási sorozatot készítettünk.

A MOTESZ-től beszerzett címjegyzék alapján a Nőorvos Társaság tagjai számára megküldtük a szülészet-nőgyógyászat aktuális kérdései közül három nagy témakörre kiterjedő tömörítvény gyűjtemény ajánló bibliográfiáját.

Az év folyamán 28 szemletanulmányt készítettünk 470 oldal terjedelemben.

A szociális gondozás témaköréből 29 tömörítvényt készítettünk 200 oldal terjedelemben. E tárgykörből a "Szociális gondozás" című kiadványunk első számát megszerkesztettük.

Az Intermed referáló folyóirat második évfolyamának négy számához szükséges referátumokat biztosítottuk, lektorálás és szerkesztés után nyomdába adtuk.

Az egészségügyi szakdolgozók részére "Nővér - Tájékoztatás - Továbbképzés" címmel folyóiratot indítottunk. Az első szám ápolás-tan-elméleti kérdésekkel foglalkozik. A lap terjesztésével kapcsolatos munkákat megkezdtük.

A "Bevezetés és széles körű klinikai kipróbálás előtt álló új gyógyszerek, ill. terápiás eljárások tapasztalatait összefoglaló rendezvények anyaga" c. összeállítás megjelentetése nem valósult meg, mert az Országos Gyógyszerészeti Intézet állásfoglalása szerint csak a törzskönyvezett készítményeket lehet propagálni.

9. Orvostudományi könyvtári osztály

Az Egészségügyi könyvtár és az Orvostudományi könyvtár között a kialakított munkakapcsolat megfelelő volt. /Gyűjtőkori elkülönítés, egyeztetett állománygyarapítás. A kölcsönös felhasználói igények azonnali teljesítését elősegíti, hogy mindkét részlegnél van gyorsmásológép./

Bevezettük a meghosszabbított nyitvatartást. Október 1-től keőden és csütörtökön 19.30-ig tartunk olvasószolgálatot.

Állománygyarapítás és feldolgozás

1988-ban állományba vettünk 634 kötet könyvet, közel 405.000 Ft értékben.

Részletes bontásban:

kötelesből	317 kötet	31.329 Ft értékben
csere útján	40 kötet	11.030 Ft értékben
ajándék révén	102 kötet	126.100 "Soros" ajándék
	63 kötet	38.595 egyéb ajándék
vásárlás	112 kötet	193.064 Ft értékben
Együttesen:	634 kötet	405.112 Ft értékben

Törlés az év folyamán nem volt, így a könyvállomány jelenleg: 13.669 kötet, 3,263.492.- Ft értékben.

A könyvtárba többes példányban érkezett könyveket - mindenekelőtt az OSZK kötelespéldány-szolgáltatától kapottakat - szétosztottuk a budapesti tagkönyvtárak között; az idegen nyelvűek alkalmasnak ítélt részét felhasználtuk nemzetközi cserére.

Folyóiratbeszerzésre az év folyamán 3,300.000.- Ft-ot fordítottunk, megrendelve 266 külföldi és 100 magyar szakfolyóiratot. /A többi folyóirat csere útján kerül állományunkba./

Az előfizetett folyóiratok tulnyomó többsége rendben megérkezik: ez évben kevesebb alkalommal kellett reklamálni a terjesztő cégnél, mint a korábbi években.

A folyóiratok állományba vétele megtörtént.

1989-re 264 külföldi folyóiratot rendeltünk meg 3,518.000.- Ft értékben.

A magyar szakfolyóiratok számát nem változtattuk, az előfizetési összeg még nem ismeretes, de jelentős áremelkedésre számíthatunk. Ezért a példányszámokat - az ésszerűség és az elviselhetőség határain belül - csökkentettük.

A könyv- és folyóiratleltárkönyvet az előírás szerint vezetjük, a könyvek feldolgozása és a katalógusok építése is folyamatosan történik.

Az új kardex-nyilvántartás elkészült, a folyóiratokat ez évtől ezen érkeztetjük.

Folyóiratállományunk számítógépes feldolgozásához szükséges adatok gyűjtését folytatjuk.

A külföldi könyvek gyarapodását az OSZK-KC részére folyamatosan jelentjük.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően folytatjuk nemzetközi csere-tevékenységünket. Nemzetközi cserénk alapja a HMB, amelyből az idén az 1987/I-II. szám készült el, az Orvosi Könyvtáros 4 száma és a MEDIMPEX-től kapott Therapia Hungarica kurrens évfolyam 60 példánya.

Előfizettük cserepartnereink részére magyar orvosi folyóiratokat is, 18.500.- Ft értékben.

Esetenként kiegészítésül 18 db könyvet küldtünk cserepartnereink igényeinek megfelelően.

Cserepartnereinktől viszonzásul kapunk 256 féle periodikát. Kaptunk továbbá 91 db könyvet /ebből 52 román nyelvű/, és 180 db disszertációt svéd és német cserepartnereinktől. Ezekből a budapesti hálózat könyvtárai válogatnak.

Cserepartnereink száma 196.

Új folyóiratunk az ausztráliai Cancer Forum.

Év közben figyelemmel kísérjük a beérkezett folyóiratokat, és nyilvántartjuk a címváltozásokat.

Előkészítettünk egy körlevelet és címlistát olyan könyvtárak és egyesületek részére, amelyek térítés nélkül ajánlják fel folyóiratukat.

A hálózat könyvtáraiból 18 főlépéldány-jegyzék érkezett sokszorosításra és a hálózatban való körözésre. E célra 12.000 oldal xeroxmásolat készült.

Saját állományunkból és főlépéldányokból 9 duplumlistát állítottunk össze, s a jegyzéken szereplő dokumentumokat az igénylések szerint osztottuk szét a hálózat könyvtárainak.

Olvasószolgálat

A beiratkozott olvasók száma 1988-ban 368 fő. Esetenként 83 intézmény könyvtára vette igénybe könyvtárunkat.

A kölcsönzők összlétszáma: 451.

A kölcsönvett könyvek száma 1290

A helyben olvasók száma 3473

A helyben olvasott dokumentumok száma 6460

A könyvtárközi kölcsönzések száma:

belföldi 3440

külföldi 11 3451

Az elküldött másolatok oldalszáma:

belföldi 24195

külföldi 479 24674

Osztályunk minden egyes munkatársa részt vesz a könyvtárlátogatók által igényelt szóbeli tájékoztatásban. Ennek során ismeretjük katalógusainkat és egyéb nyilvántartásainkat, és a könyvtár használati szabályait. Igény szerint segítséget adunk a keresett téma áttekintéséhez szükséges bibliográfiák, referálólapok, segédkönyvek ajánlásával; telefonon és helyben egyaránt.

Folyóirat-tartalomjegyzék sokszorosítás szolgáltatásunkat 1988-ban 131 megrendelő vette igénybe. Közülük egyéni megrendelő 58, közületi 73 volt. A megrendelések száma: 564.

Az előfizetők és az előfizetett folyóiratok száma az előző évi adatokhoz képest emelkedett.

227 féle folyóiratból küldünk tartalomjegyzék-másolatot az egyes folyóiratszámok megérkezése után. A másolatok száma mintegy 16.000 oldal.

A "Tájékoztató a külföldi orvosi könyvekről" c. ajánló bibliográfia ez évi 4 számát összeállítottuk.

Új könyvbeszerezéseinkről 6 alkalommal állítottunk össze tájékoztató jegyzéket a hálózat könyvtárai, valamint az olvasóink tájékoztatására.

Az év folyamán elkészített xerox-másolatok száma: 232.830 oldal.

Kutatás-fejlesztés /K+F/ nyilvántartása

1988-ban 42 kutatói bejelentés érkezett. Jelenleg összesen 3676 adatlapot őrzünk, ezeket különgyűjteményként kezeljük. Feltárásuk négyféle katalógus alapján történik.

10. Szociális és Egészségügyi Könyvtár

Szakkönyvtár

A könyvtárlátogatók száma 4170 fő

ebből: házi 3642 fő
külső 528 fő

Ebből a helybenolvasók száma 2029 fő

ebből: házi 1742 fő
külső 287 fő

Ebből a kölcsönzők száma 2141 fő

ebből: házi 1900 fő
külső 241 fő

A kölcsönzött dokumentumok száma	12084 egység
ebből: külső kölcsönzőknek	2120 egység
A helyben olvasott dokumentumok száma	6242 egység
ebből: külső olvasóknak	812 egység
Az olvasók közül csak fotómásolatot kapott	801 fő
ebből: házi	703 fő
külső	98 fő
Az ujonnan beiratkozott olvasók száma	95 fő
ebből: házi	62 fő
külső	33 fő

Nemzetközi kiadványcsere

12 intézettel állunk cserekapcsolatban. Általában kiadványainkat és az Egészségügyi Gazdasági Szemlét küldjük.

Csere keretében

a/ küldött dokumentum 103 egység

 ebből: könyv 19 db
 időszaki kiadv. 84 db

b/ kapott dokumentum 60 egység

 ebből: könyv 5 db
 időszaki kiadv. 41 db
 egyéb 14 db

Nemzetközi kiadványcserére 26.416.- Ft-ot költöttünk.

Állománygyarapodás

Szakkönyvtár:

Könyv 940 db 194.967.- Ft

 ebből: vétel 425 db 192.392.- Ft

Folyóirat:

a/ 1988-ban a könyvtárba 104. féle külföldi folyóirat járt.
 Ebből 76 félért rendeltünk, 28 csere és ajándékként érkezett.

b/ 266 féle hazai folyóiratot rendeltünk.

Fordítás:

A könyvtár állománya 15 fordítással gyarapodott.

Bibliográfia:

9 új témabibliográfiát állítottunk össze, 15 régebbi bibliográfiát naprakészre kiegészítettünk.

Egyéb:

A WHO letéti könyvtár gondozása folyamatos, az állomány 131 dokumentummal gyarapodott.

A betürendes, szak- és a sorozati katalógusokat folyamatosan gondoztuk.

A szakkönyvtár új könyvbeszerzéseiről évente 6 alkalommal készítettünk jegyzéket, melyet megküldtünk a minisztérium felső vezetőse, a főosztályvezetők, ill. osztályvezetők és az egészségügyi szervezési együttműködési kör tagjainak.

Az egészségügyi szervezési együttműködési kör munkái rendszerben folynak. Az 1988. évi külföldi folyóirat kataszter elkészült, a kör tagjainak megküldtük. Ez évben több alkalommal ajándékoztunk nálunk fölőspéldányként jelentkező hazai és külföldi kiadványokat is.

Folyó évben két alkalommal készítettünk fölőspéldány-jegyzéket a hálózati orvosi könyvtárak részére. Eddig 30 jelentkező részére küldtük meg a kért dokumentumokat.

December hónapban került nyomdába az 1989. évi hazai és külföldi folyóiratlistánk.

11. Reprográfiai osztály

Az osztály évi teljesítménye 2,047.891 oldal, a tervezett 2,840.724 oldal helyett. Az 1988-as tervhez képest lemaradásunk 792.833 oldal.

Folyamatosan végeztük kiadványaink kötését és postázását, valamint a Gyorstájékoztató és Témafigyelő szolgáltatásaink sokszorosítási és kartonvágási munkáit.

A Reprográfiai osztály tárgyévben végzett munkája

Megnevezés	Évi megjelenés	Oldal-szám	Évi pld.szám	Összes oldal /lehuzás/	Formátum
1. MOB 1987 suppl. 1-2	2	514	646	165.932	B/5
2. MOB 1987/5-6	2	354	644	117.438	B/5
3. MOB 1988/1-4	4	664	1299	215.634	B/5
4. O.K. 1987/4	1	86	328	28.208	B/5
5. O.K. 1988/1-4	4	430	1337	143.032	B/5
6. HMB 1987/1-2	2	294	615	89.816	B/5
7. Spectrum 1987/4	1	182	529	92.278	A/4
8. Gyógyszerészet 1987/4	1	116	256	30.740	A/4
9. Spectrum 1988/1-4	4	638	2168	345.804	A/4
10. Táj.Külf.Orv.Könyv 1988/1-4	4	74	800	14.792	A/4
11. Lelőhelyjegyzék 1988	1	316	419	132.404	A/4
12. Medperiodik 4-5	2	496	398	98.744	A/4
13. Video Kat.	1	170	511	86.870	A/4
14. Utmutató a nemzetközi orvosi forr.irod.használatához	1	80	402	32.160	A/4
15. Nővéranyag 1.	1	56	508	28.448	B/5
16. OIK 1987.évi jel. 1988. évi terv	1	104	149	15.496	A/4
	31	4574	11009	1,637.796	
17. Témafigyelő	12	877		89.000	A/4
16. Gyorstájékoztató	24	1522		75.000	A/4
19. Borítók				22.000	A/4
20. Egyéb sokszorosítás		219		71.500	A/4
	64	7192		1,896.196	
Beigazítás 8 %				151.695	
				2,047.891	

12. Gazdasági Hivatal

Elkészítettük az új kiadási beszámolósi rendszert, valamint kezdeményeztük a feladat adóigazgatási és eljárási kérdéseinek tisztázását. A feladat számítógépre szervezése megtörtént.

A tervben nem szereplő rendkívüli egyéb feladatok:

Lebonyolódott a gazdasági igazgatói feladat átadása-átvétele, a gazdasági osztályvezetői feladatkör átadás-átvétele, valamint a bér- és munkaügyi nyilvántartás számítógépre vitele.

A Szentkirályi utcai székház átvételével kapcsolatos feladatokat elvégeztük, azonban előreláthatólag még 1989-re is áthuzódó tevékenységünk lesz kiemelt feladatként az épület felújítása.

Az OIK átszervezésével kapcsolatos operatív team munkájához megadtuk a gazdálkodásra vonatkozó összes információt.

III.

A munkatársak képzése, oktató, tudományos és szakirodalmi tevékenysége

Befejezte tanulmányait a Tanítóképző Főiskolán Sűki Aliz. Folytatja tanulmányait: Nagy Ildikó a SZOT Központi Iskola könyvtár-pedagógia szakának 3. évfolyamán; dr. Vilusz Lászlóné az ELTE BTK szlovák szakának 4. és 5. évfolyamán; Berecz Katalin az ELTE BTK könyvtár kiegészítő szakának 2. évfolyamán; Juhászné Nagymáté Éva a MLE Nemzetközi Munkásmozgalom szakosított tanfolyamán.

Dr. Angyal Pálné, Kovács Katalin, dr. Latin Györgyi és dr. Petz Ernőné elvégezte az OSZK KMK osztályozási és indexelési tanfolyamát; Beniczky Gáborné és Szalai Katalin elvégezték az OSZK KMK "Formai feltárás - katalogizálás" című tanfolyamát.

Beniczky Gáborné elvégezte az OMIKK által szervezett angol nyelvű nemzetközi informatikai szemináriumot. A SZTAKI által szervezett Microsis alkalmazási tanfolyamon részt vett Horváth Zsuzsa, Kominka László, Kovács Katalin és Nemeskériné Kiss Katalin.

Palotai Mária olasz nyelvből középfoku nyelvvizsgát tett. Almásyné Kovács Éva középhaladó, Szalai Katalin kezdő angol nyelv-tanfolyamra járt.

Dr. Borsy Tamás előadást és gyakorlatot tartott az ELTE végzős könyvtárszakos hallgatóinak. Egy hétig foglalkozott a SZOTE Központi Könyvtárának online irodalomkutatásra kijelölt munkatársával és bevezette az irodalomkutatási stratégia megszerkesztésének módszereibe.

PUBLIKÁCIÓK, TANULMÁNYOK

Almásyné Kovács Éva - Benda Mária: Az európai orvosi könyvtárosok közössége és a magyar orvosi könyvtárosok.

Könyvtáros, 1988, 38, 9, 528-531.

Benda Mária: Az európai orvosi könyvtárak helyzetéről.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 1, 71-83.

Benda Mária: A Műszaki Könyvtáros szekció alakuló Orvosi Könyvtáros csoportjának hazai és európai vonatkozásai.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 3, 245-249.

Benda Mária: Lekárske knihovnictvo z európskeho hľadiska.

Metodický informátor, 1987, 22, 4, 192-199.

Borsy Tamás: Információtervezés, információszervezés nemzeti keretekben.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 1, 36-50.

Borsy Tamás: Információtárolás és -keresés optikai lemezek segítségével.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 4, 389-397.

Borsy Tamás és Latin Györgyi a számítógépes CUADRA adatbázis alapján nyomdakész kiadványt szerkesztett, amely részletesen ismerteti az orvostudománynak és határterületeinek nyilvános online adatbázisait.

Fedinecz Sándor: Néhány gondolat az orvostudományi és egészségügyi információ helyzetéről és perspektívájáról.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 1, 30-35.

Koltay Tibor: A szöveg címe és címzettje.

Orvosi Könyvtáros, 1987, 27, 4, 311-314.

Koltay Tibor: Miért nehéz jó referálási instrukciót készíteni?

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 2, 173-179.

Koltay Tibor: Az Intermedben feldolgozott folyóiratokról.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 3, 304-310.

Koltay Tibor: A VINITI "Onkologija" referálólap és az Excerpta Medica 16. szekció /Cancer/ összehasonlítása.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 3, 315-317.

Koltay Tibor: Referátumtipusok az Intermedben.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 4, 398-401.

Kovács Katalin: Finnországi orvostudományi szakkönyvtárak - egy tanulmányut tapasztalatai.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 1, 93-117.

Szilágyiné Csécs Mária: A Kubai Köztársaság orvostudományi információs rendszeréről.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 2, 164-172.

Terebessy Ákos: Az építésügyi tájékoztatás fejlesztésében elért eredmények és a további fejlődés irányai.

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1988, 35, 3, 99-103.

Varga Dániel: Beszámoló a Német Demokratikus Köztársaságban, a berlini Orvostudományi Információs Intézetben /IWIM/ tett tanulmányutról.

Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 3, 311-314.

MUNKAANYAGOK

Szilágyiné Csécs Mária - Koltay Tibor: Nabor insztrukcij po kontrolju, korrektyirovke i aktualizacii dannih mesztonehozsdenyia periodik sztran-nyeucsasznyic Medinform.

Kézirat, 4. p.

Szilágyiné Csécs Mária: Ob ocserednih zadacsah BO Medperiodik /Medinform, 13. Rendszertanács-ülés./

ELŐADÁSOK

Sándor Fedinecz - Mária Benda: The ultimate phase of information: the problem of reception.

Az EAHIL 2. konferenciáján /Bologna, 1988. nov. 2-6./ elhangzott előadás.

Szilágyiné Csécs Mária: Informácija o medicinszkoj informacionnoj
sziszteme VNR /Leningrádban tartott előadás/.

Szilágyiné Csécs Mária: Az OMIKK és az OIK együttműködése a KGST
adatbázisok létrehozásában és üzemeltetésében.
/Előadás a MEDICOMP' XIV. szekszárdi kollokviumán./

REPORT ON THE WORK OF THE NATIONAL INSTITUTE FOR MEDICAL INFORMATION AND LIBRARY /NIMIL/, 1988

The changes in the country's life and in the management of the Ministry of Health and Social Care determined that some of the institute's tasks lost their actuality and on the other hand goals, shaped by the ministry, demanded the elaboration of new plans.

On the basis of the report, made by an expert group, entrusted by the ministry, the project of a ministerial directive, determining the new tasks of the institute's activities has been elaborated. The work on a structure corresponding to these tasks began as well. Representatives of the institute took part on several consultations concerning the reorganization.

The Health Science Council held one of its meetings in the institute and its members took part on a demonstration, highlighting the institute's on-line search possibilities. A representative of the institute took part in the work of the Scientific Qualification Committee of the Hungarian Academy of Sciences and as a member of the organization committee she took part on the statutory Geneva conference of the European Association for Health Information and Library /EAHIL/. Two persons represented the institute as centre of the network of medical libraries and the network itself on the second conference of EAHIL, held in Bologna, Italy. Representatives of the NIMIL took part on meetings held by the Research Institute for Computation and Automation of the Hungarian Academy of Sciences, the Library Science and Methodology Centre, the sessions of the Hungarian FID Committee, the Association of Hungarian Librarians, the acquisition policy meeting of the Budapest Szabó Ervin Library.

In 1988 from socialist countries 11 persons visited the institute on a bilateral agreement basis and other 7 persons were received during the year. Nine fellow-workers of the institute made official study trips abroad.

The NIMIL took part in the activities of the cooperation between COMECON member-countries. On this basis about 7000 record

were sent to the Medik data-base. The Medperiodik data-base has been updated and contains actually 20000 records.

Representants of the institute took part in the MEDICOMP'88 colloquium and held an on-line demonstration based on Medik. The 15th National Conference of Medical Librarians and Library advisors was held in Eger. In the five regional centres of the medical library network workshops were held with the main aim of coordinating the acquisition of periodicals for the following year.

The 8 IBM PC-compatibles, awarded by the Scientific Research Fund have been installed in the institute as national medical library network centre, the 5 regional centres and the Central Library of the Semmelweis Medical University, Budapest.

Approximately 10000 volumes of medical and related field books have been distributed between the network's libraries. These books were a gift of the Sabre and the Soros Foundations.

The most important publications and services of NIMIL in 1988:

Publications

- Magyar Orvosi Bibliográfia /Hungarian Medical Bibliography,
- Egészségügyi Vezetői Gyorsinformáció /Current Awareness for Health and Social Managers, an abstracting publication/
- Intermed /an abstracting journal/
- Egészségügyi Gazdasági Szemle /Health Management Review, a journal/
- Népegészségügy /People's Health, a journal/
- Az egészségügyi orvostudományi könyvtári ... /Foreign periodicals in the Hungarian Medical Libraries in 1988, a printed union catalogue/

Services

- Traditional literary search /104 new bibliographies compiled with 3193 citations/
- SDI based on Medik /7 profiles/
- On-line search /267 off-line bibliographies and 83 SDI profiles/

This was based mainly on MEDLINE and EMBASE, but the more and more diverging demands and the growing number of databases available determine the higher share of database oriented and well-aimed search. In consequence BIOSIS, Chemical Abstracts, AIDS, SEDBASE and Sociological Abstracts were searched as well.

- Country studies /10 new studies compiled, 7 updated/
- Abstracting service /38 topics followed, 4000 abstracts prepared for 1000 users, more than 2800 orders/
- Summaries from international literature for medical personnel /132 summaries/
Beside these the first specimen copies of two abstracting publications "Nővér" /Nurse/ and "Gondozás" /Care/ were prepared.
- Translating service /767 translations prepared with a cast of approximately 12000 pages/
- Current awareness /traditional SDI on cards: in 100 topics 14.205 bibliographic data for 430 users/
- Content-copies /from 227 journals/

Beside the above several other bibliographies and reviews were prepared.

The most important library data:

Aquisition: 1574 volumes of books

734 sort of periodicals

Number of readers: 4538

Number of readers borrowing documents: 2592

Number of lendend documents: 13374

Number of interlibrary lendings: 3451

Number of international exchange partners: 208

Number of pages copied: 234.808

1989. március 1-től a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója dr. Fölgvári Rózsa.

...

1989. június 1-től az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa Cholnoky Győző. A vezetése alá tartozó főosztály egységei: számítástechnikai osztály, kiadói osztály, reprográfiai osztály. A szorosan vett szakmai feladatokon túl a főosztály az intézet egészét érintő fejlesztési kérdésekkel is foglalkozik.

...

1989. szeptember 1-től dr. Szabó Sándor az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár könyvtári és bibliográfiai főosztályának vezetője. Helyettese: Zöldi Péter.

...

1989. szeptember 1-én dr. Csehák Judit szociális és egészségügyi miniszter felavatta a szombathelyi Markusovszky Kórház új épületbe költözött orvosi könyvtárát. A könyvtár és az oktatási központ a kórház első igazgatójának volt villájában kapott helyet. Az épület első emeletén, mintegy 260 négyzetméteren működik az újjávarázssolt szakkönyvtár, melynek berendezését iparművész tervezte. Egy térben, egymástól mégis jól elkülönülve, a helyiség arányait nagyszerűen kihasználva tervezték meg a kölcsönző részt, a folyóiratolvasót és a nagyrészt szabadpolcon levő könyv- és folyóiratrészt. A nagyon szépen berendezett olvasóteremben 50 fő részére teremtetek helybenolvasási lehetőséget. Külön helyiségben üzemeltetik a másológépet és itt kapott helyet a könyvtár IBM PC-kompatibilis számítógépe is.

A 23.000 kötetes állomány jelentős része a szabadpolcos övezetben található. Az épület alagsorában további két raktárhelyiség /62 m²/ áll a könyvtár rendelkezésére. Szintén raktározási célokat szolgál a mintegy 10 m² padlástér is.

...

Az MKE Műszaki Szekció Orvosi Könyvtáros Csoportja szeptember 21-i rendezvényén dr. Benda Mária és dr. Virágos Zsoltné számolt be az EAHIL bolognai konferenciájáról.

...

A könyvtári szolgáltatások rövid ideig tartó szüneteltetése után, október 16-án megnyílt az OIK Orvostudományi Szakkönyvtára az átalakított Semmelweis teremben. A könyvtár helybenolvasással, kölcsönzéssel, reprográfiai szolgáltatással áll az olvasók rendelkezésére. 1990. január 2-től a könyvtár nyitvatartása meghosszabbodik, s a következőképpen alakul:

hétfőtől csütörtökig	8.00-19.00
pénteken	8.00-14.30

...

Október 24-én, a hálózat könyvtárosai számára szervezett továbbképzésen a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárával és a könyvtár korszerű szakirodalmi szolgáltatásaival ismerkedhettek meg a kollégák. A továbbképzést nagy érdeklődés kísérte: mintegy százan vettek részt a rendezvényen.

...

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét, hogy az OIK kiadásában hamarosan megjelenik a Health Information and Libraries /HIL/ c. új folyóirat. Az angol nyelvű, orvosi könyvtárosok és információs szakemberek számára készülő kiadvány szerkesztője dr. Benda Mária. A szerkesztőbizottságot Európa különböző országaiból származó neves egészségügyi-orvostudományi könyvtáros és információs szakemberek alkotják.

Ugy gondoljuk, hogy a folyóirat hasznos információkat nyújthat az angolul tudó hazai könyvtárosoknak is.

A Health Information and Libraries évente 4 számban jelenik meg. Belföldi előfizetési ára: 1000,- Ft/év. A kiadvány megrendelhető a következő címen:

Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár Kiadói osztály
1444 Budapest, pf. 278.

Tájékoztatásul közöljük a kiadvány első számának tartalmi jegyzékét.

...

HEALTH INFORMATION AND LIBRARIES

1990

Vol.1.

NO 1.

CONTENTS

Alexander B. FEDINECZ: Opening Announcement	3
Carol LEFEBRE – Maurcen FORREST: The Cairns Library: An Information Service For Health Care In Oxford	5
Janusz KAPUSCIK: Stanislaw Konopka – Originator Of Polish Medical Librarianship	12
Monique LENOIR: The Use Of CD-ROM In American Libraries	17
Omar A. PINERO FERNANDEZ: An Approach To Identify Information Sources In Transfusion Medicine	31
Ragnhild LANDE: Library Automation In Norway, With Special References To The Medical Library University Of Trondheim	38
Edward PIGON: The Central Medical Library And The Network Of Medical Libraries	41
Ákos TEREBOSSY: Information Industry – Information Market	48
Penelope BONNETT – William H. FORRESTER – Richard M. JONES: The British Medical Association's Nuffield Library. Past, Present and Future	53
Instructions For Submitting Manuscripts	60.

MEGÚJUL A MAGYAR ORVOSI BIBLIOGRÁFIA

A Magyar Orvosi Bibliográfia (MOB) 33 éve szolgálja az orvostársadalom és az egészségügy szakmai információk igényeinek kielégítését. Ez alatt az idő alatt az információs technikában olyan gyökeres változások mentek végbe, amelyek a korábbinál lényegesen gyorsabb, pontosabb és teljesebb szakirodalmi tájékoztatást eredményeznek. Ehhez a fejlődéshez kívánunk felzárkózni, amikor 1990-től új technikával, új formában és tartalommal adjuk közre a Magyar Orvosi Bibliográfiát.

A MOB a Magyarországon megjelent kiadványok bibliográfiával feltárással teljes áttekintést nyújt a hazai orvosi és egészségügyi szakirodalomról, de bőszeges és átgondolt válogatással az alaptudományok és a határterületek legfontosabb irodalmában is ellgazít. Az új bibliográfia minden dokumentumfajtát (monográfiákat, folyóiratcikkeket, disszertációkat, kutatási jelentéseket és a korábban külön supplementumban közölt kongresszusi anyagokat is) egyetlen kiadványban dolgoz fel, és egyszeges szerkezetben ad lehetőséget a keresésre.

Bővült a terjedelem és gyakoribb a megjelenés is: az évi 6 kötetet-höz külön, éves kumulált Indexkötet csatlakozik.

A tematikus, tárgyszerinti visszakeresést az Index Medicus tezaurszának adaptálásával kialakított tárgyszavak biztosítják. A bibliográfia leíró része - a korábbi szakcsoportos elrendezés helyett - a betűrendbe sorolt tárgyszavak alatt közli az oda tartozó irodalmat. Az egyesszakterületek áttekintése viszont a tárgyszavak szisztematikus rendjét követő szakmutató segítségével érhető el. A bibliográfia harmadik szerkezeti egysége, a névmutató a szerzők szakirodalmi munkásságát tükrözi. A mutatók éves kumulációja a visszamenőleges keresést teszi kényelmessé. Nem mellékes eredménye a számítógéppel támogatott előállításnak az esztétikus, jól áttekinthető megjelenési forma, amellyel kiadványunk felzárkózik a legjobb hasonló külföldi bibliográfiák színvonalához.

Megrendelhető: Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár, 1444 Budapest Pf.278.

Az éves előfizetés (6 kötet + Index) díja: 2.450 Ft.

AZ ORSZÁGOS EGÉSZSÉGVÉDELMI TANÁCS

KÖZLEMÉNYE

Megalakult a "Dohányzás vagy egészség európai orvosi egyesülete", az angol elnevezés /European Medical Association for Smoking or Health/ rövidítésével az EMASH. Elnöke Paul FREOUN professzor /Bordeaux, Franciaország/. Az egyesület célkitűzései: a dohányzás megelőzésére és abbahagyására irányuló tevékenység elősegítése, a dohányzás egészségkárosító hatására és ennek megelőzésére vonatkozó információk elterjesztése és cseréje, a nemdohányzás magatartásának támogatása és propagálása és legfőképpen az orvosok és egészségügyi dolgozók példamutatása útján a dohányzással kapcsolatos közvélemény átalakítása.

Az EMASH megalapítása abból a felismerésből született, hogy a dohányzás - mint a legfontosabb kiküszöbölhető egészségi ártalom - egyaránt érinti nyugatot és keletet. Kiküszöbölésében az orvosok és egészségügyi dolgozók Európa minden országában egyaránt érdekeltek. A sikeres módszerek elterjesztését, a társadalom és a kormányok magatartásának kedvező irányu befolyásolását, a dohányzási epidémia visszaszorítását közös fellépéssel, egymásról tájékozódva és egymást segítve sikeresebben érhetjük el.

Az EMASH első lépésként az "Orvosok és egészségügyi dolgozók dohányzás vagy egészség kartájához" történő csatlakozásra szólít fel. A kartát az Országos Egészségvédelmi Tanács minden orvoshoz eljuttatja.

Ara: 60.- Pt

